

Розуміння суті антисемітських злочинів на ґрунті ненависті та задоволення потреб єврейських громад, пов'язаних із безпекою

Практичний посібник

Опубліковано Бюро ОБСЄ з демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ):
вул. Медова, 10
00-251 Варшава
Польща

www.osce.org/odihr

© БДІПЛ/ОБСЄ 2017 р.

Усі права застережено. Зміст цієї публікації можна вільно використовувати і відтворювати для освітніх та інших некомерційних цілей за умови, що таке відтворення супроводжується посиланням на БДІПЛ/ОБСЄ як на джерело інформації.

ISBN 978-92-9234-970-7

Оформлення обкладинки: Нона Рейтер
Оформлення: Нона Рейтер
Надруковано в Польщі компанією Mdruk

Розуміння суті
антисемітських злочинів
на ґрунті ненависті та
задоволення потреб
єврейських громад,
пов'язаних із безпекою

Практичний посібник

Подяка

БДПЛ висловлює подяку представникам Антидифамаційної ліги (АДЛ) та названим нижче експертам, які зробили надзвичайно важливий внесок у розроблення цього посібника:

- ▶ Рабин Ендрю Бейкер, особистий представник чинного голови ОБСЄ з питань боротьби з антисемітизмом, США;
- ▶ Стейсі Бурдетт, віце-президент із взаємодії з органами державної влади, адвокатури та залучення громад, Антидифамаційна ліга (АДЛ), США;
- ▶ Якуб Циган, головний спеціаліст, Міністерство внутрішніх справ та адміністрації, Польща;
- ▶ Пол Джіаннасі, керівник Міжвідомчої програми із запобігання злочинам на ґрунті ненависті, Міністерство юстиції, Великобританія;
- ▶ Габріела Їраскова, консультант із управління кризовими ситуаціями, Всесвітній єврейський конгрес, Чехія;
- ▶ Робін Склафані, директор, організація «Єврейський внесок в об'єднання Європи» (CEJI – A Jewish Contribution to an Inclusive Europe), Бельгія;
- ▶ Майкл Вайн, директор із взаємодії з органами державної влади та прикордонних справ, організація «Громада Безпека Довіра» (Community Security Trust (CST)), Великобританія.

Зміст

Передмова	vii
Короткий зміст	ix
Вступ	1
ЧАСТИНА ПЕРША: СУТЬ ПРОБЛЕМИ	7
I. Антисемітські злочини на ґрунті ненависті в регіоні ОБСЄ: контекст	7
II. Антисемітські злочини на ґрунті ненависті в регіоні ОБСЄ: основні особливості	10
III. Антисемітські злочини на ґрунті ненависті в регіоні ОБСЄ: вплив	14
ЧАСТИНА ДРУГА: РОЗРОБЛЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ УРЯДОВИХ ЗАХОДІВ РЕАГУВАННЯ	20
I. Зобов'язання та інші міжнародні вимоги	20
II. Ключові принципи	26
1. Правозахисна спрямованість	26
2. Зосередженість на інтересах жертви	26
3. Недискримінація	27
4. Забезпечення широкої участі	27
5. Спільна зацікавленість	28
6. Співпраця	28
7. Співпереживання	28
8. Врахування гендерних аспектів	29
9. Прозорість	29
10. Цілісність	29
III. Практичні кроки	30
1. Визнання проблеми	30
2. Оцінка загроз безпеці та запобігання нападам	32
3. Підвищення обізнаності	35
4. Зміцнення довіри між урядом і єврейськими громадами	37
5. Забезпечення захисту єврейських громад та, об'єктів, зокрема, під час спеціальних заходів	40

<i>6. Робота з єврейською громадою щодо створення систем управління кризовими ситуаціями</i>	41
<i>7. Розпізнавання та реєстрація антисемітського мотиву упередження в злочинах на ґрунті ненависті</i>	42
<i>8. Надання аргументів на підтвердження потреб єврейських громад, пов'язаних із безпекою, шляхом співпраці з цими громадами щодо збору даних</i>	47
<i>9. Надання впевненості громаді в разі нападу</i>	49
<i>10. Надання підтримки жертвам антисемітських нападів</i>	51

ДОДАТКИ	53
Додаток 1. Огляд ознак упередженості	54
Додаток 2. Конкретні приклади	60
Додаток 3. Зведена таблиця	63
Додаток 4. Організація «Громада Безпека Довіра» (Community Security Trust): Довідник з іудаїзму для співробітників поліції	70
Додаток 5. Єврейські свята у 2017-2022 рр.	78
Додаток 6. «Робоче визначення антисемітизму», ухвалене Міжнародним альянсом пам'яті жертв Голокосту (МАПГ)	81

Передмова

Смертельні антисемітські напади, що сталися останніми роками в Тулузі, Брюсселі, Парижі, Копенгагені та інших місцях, породили відчуття страху й незахищеності серед представників єврейських громад і виявили нагальну потребу в активізації зусиль щодо боротьби з антисемітизмом.

Насильницькі антисемітські дії, спрямовані проти євреїв чи осіб, яких сприймають за євреїв, кидають виклик цінностям вільного, демократичного та відкритого суспільства. Такі злочини, як осквернення кладовищ і напади на синагоги, єврейські культурні центри, меморіали жертвам Голокосту або ізраїльські установи, негативно позначаються на єврейському житті у всьому регіоні ОБСЄ. У деяких державах-учасницях ОБСЄ внаслідок таких злочинів на ґрунті ненависті було пошкоджено або знищено нечисельні сліди єврейської культури, яка пережила Голокост.

Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ (БДІПЛ) було доручено сприяти державам-учасницям у спрямуванні зусиль на протидію сучасному антисемітизму. Нещодавня Декларація про нарощування зусиль щодо боротьби з антисемітизмом, ухвалена Радою міністрів ОБСЄ у 2014 році в Базелі, закликала БДІПЛ пропонувати державам-учасницям інформацію про найбільш ефективні заходи протидії антисемітизму¹. Рішення Ради міністрів ОБСЄ про свободу думки, совісті, релігії або переконань, ухвалене раніше в Києві, закликала уряди прагнути запобігати нападам на релігійні громади і забезпечувати їх захист від таких нападів².

У цьому посібнику БДІПЛ пропонує конкретні рекомендації щодо втілення цих зобов'язань у практичні дії. Ми висловлюємо подяку експертам з усього регіону, які надали матеріали щодо передової практики та досвіду, напрацьованих і впроваджених у різних державах-учасницях ОБСЄ. Ми закликаємо держави-учасниці використовувати цей практичний посібник як відправну точку для відкритого та уважного оцінювання проблеми антисемітизму, а також для розгляду політики й заходів щодо боротьби з ним.

Ця публікація є частиною проекту БДІПЛ «Від слів – до дії», що реалізується за щедрої фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини. У ній визнається потреба у вирішенні конкретних проблем, пов'язаних із

1 Рішення Ради міністрів ОБСЄ № 8/14, «Декларація про нарощування зусиль щодо боротьби з антисемітизмом», Базель, 5 грудня 2014 р., <<http://www.osce.org/cio/130556?download=true>>.

2 Рішення Ради міністрів ОБСЄ № 3/2013, «Свобода думки, совісті, релігії та переконань», Київ, 6 грудня 2013 р., <<http://www.osce.org/mc/109339?download=true>>.

антисемітизмом, на основі підходу, який твердо спирається на систему міжнародних норм у галузі прав людини та зобов'язання ОБСЄ. Ми сподіваємось, що цю публікацію також може бути використано як модель для розгляду пов'язаних із безпекою потреб та досвіду інших громад, вразливих до злочинів на ґрунті ненависті.

Міхаель Георг Лінк
Директор БДПЛ

Короткий зміст

У чому полягають проблеми?

Єврейські жінки, чоловіки, юнаки та дівчата, а також особи, яких сприймають за євреїв, піддаються антисемітському цькуванню, насильству чи дискримінації на території всього регіону ОБСЄ. Щодо єврейських установ, у тому числі синагог, шкіл і цвинтарів, та щодо організацій і заходів, пов'язаних з Ізраїлем, також вчиняються акти насильства й вандалізму.

Злочини на ґрунті ненависті та погрози з мотивів антисемітизму справляють глибокий вплив не тільки на жертв конкретних нападів, але й на повсякденне життя євреїв та їхніх громад. Такий вплив проявляється в різних формах:

- страх участі в богослужіннях, відвідування синагоги або носіння особливо-го релігійного одягу чи релігійних символів негативно позначається на праві окремих осіб і громад сповідувати свою релігію або переконання;
- через страх деякі з євреїв можуть утримуватися від публічного ототожнення себе з єврейською громадою, вираження своєї культурної самобутності або відвідування єврейських культурних заходів, що призводить до практичного виключення євреїв із громадського життя;
- у школі, на роботі, у соціальних мережах або в соціальному середовищі євреї часто не дозволяють собі вільно висловлюватись і не схильні демонструвати співпереживання чи підтримку Ізраїлю, оскільки прагнуть уникнути стигматизації;
- антисемітське насильство змушує єврейські школи та молодіжні організації працювати в умовах посиленої охорони. Навіть найменші діти ростуть із почуттям страху та усвідомленням власної вразливості;
- потреба у створенні або посиленні периметрів безпеки є фінансовим тягарем, проблему якого часто змушені вирішувати саме єврейські установи, а не уряд. На це доводиться витрачати кошти, передбачені для проведення релігійних, культурних і освітніх заходів.

Як наслідок, антисемітське насильство одночасно загрожує фізичній безпеці єврейських громад і вселяє в людей, що належать до цих громад, страх і почуття незахищеності.

Чому це стосується держав-учасниць?

Держави-учасниці ОБСЄ взяли на себе зобов'язання розпізнавати і реєструвати антисемітські мотиви злочинів на ґрунті ненависті та повідомляти про них. Також держави-учасниці підтримують зусилля інститутів ОБСЄ з розроблення ефективних комплексних заходів, спрямованих на боротьбу зі злочинами на ґрунті ненависті.

Відповідно до міжнародного права в галузі прав людини держави зобов'язані заборонити законом будь-який виступ на користь релігійної ненависті, що передбачає підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства³. Держави-учасниці ОБСЄ зобов'язались «намагатися запобігати нападам на людей і групи осіб з міркувань думки, совісті, релігії та переконань і забезпечувати для них захист від таких нападів⁴».

Що можуть зробити уряди?

Уряди можуть вжити цілу низку заходів для протидії проблемі антисемітизму. Вони можуть:

- **визнати**, що антисемітизм є проблемою, яка створює загрозу безпеці та стабільності, а також те, що необхідно послідовно вживати заходів задля її усунення;
- **оцінити ступінь ризику і запобігати атакам** шляхом зміцнення співпраці між службами безпеки та єврейською громадою через використання офіційних каналів зв'язку, прозорість і спільне планування та вжиття заходів;
- **підвищувати обізнаність**, допомагаючи політичним лідерам, співробітникам системи кримінального правосуддя, громадянському суспільству та широкій громадськості зрозуміти антисемітизм і його згубний вплив, а також те, як протистояти йому шляхом впровадження заходів із посилення спроможності та підвищення обізнаності;
- **зміцнювати довіру** шляхом налагодження взаємодії та організаційного оформлення робочих партнерських відносин з установами та окремими представниками єврейської громади;
- **покращити захист** єврейських громад і об'єктів, зокрема – шляхом посиленого поліцейського патрулювання та надання фінансової допомоги;
- **брати до уваги знання та досвід єврейської громади при розробленні систем управління кризовими ситуаціями**, щоб забезпечити максимально ефективне спільне планування та реагування на надзвичайні ситуації;

3 Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 2200А (XXI), Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, 16 грудня 1966 р., набуття чинності – 23 березня 1976 р., стаття 20.2, <<http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>>.

4 Рішення РМ № 3/13, Київ, див. примітку 2.

- **розпізнавати і реєструвати** будь-які мотиви упередження щодо євреїв під час розслідування та судового переслідування злочинних діянь, проводячи серед співробітників правоохоронних органів роз'яснювальну роботу стосовно особливостей злочинів на ґрунті ненависті антисемітського характеру, зокрема – у ситуаціях, коли критика Ізраїлю переростає в антисемітські дії⁵;
- **надавати аргументи на підтвердження потреб** єврейських громад, пов'язаних із безпекою, шляхом співпраці з цими громадами щодо збору даних із розбивкою за різними ознаками, зокрема – за статтю, та обміну інформацією про антисемітські злочини і загрози;
- **надавати впевненості** єврейській громаді, проявляючи солідарність у випадках нападів та/або погроз. Цього можна досягти, наприклад, шляхом організації патрулювання території спеціальними поліцейськими підрозділами, публічного засудження всіх злочинів на ґрунті ненависті антисемітського характеру і спрямування громадської реакції в бік дискредитації, відторгнення й маргіналізації антисемітизму та інших форм нетерпимості й дискримінації;
- **надавати підтримку** жертвам і допомагати громадам повертатися до повсякденного життя після нападу;
- **доносити до широкого загалу твердження** про те, що злочини на ґрунті ненависті, нетерпимість та дискримінація щодо будь-якої групи становлять загрозу для всього суспільства.

---

5 Механізми збору та моніторингу даних про злочини на ґрунті ненависті: Практичний посібник (Варшава: БДПІЛ/ОБСЄ, 2014 р.), <<http://www.osce.org/odihr/datacollectionguide?download=true>>.

Вступ

Довідкова інформація

У квітні 2004 р. уряд Німеччини провів конференцію ОБСЄ високого рівня в Берліні, присвячену сучасним проблемам, пов'язаним із антисемітизмом. В ухваленій учасниками конференції Берлінській декларації йдеться про те, що антисемітизм набув нових форм та проявів з часів Голокосту і створює загрозу безпеці та стабільності в регіоні ОБСЄ⁶. У декларації також наголошується, що події в країнах Близького Сходу за жодних обставин не можуть слугувати виправданням антисемітизму.

У червні 2013 р. БДПЛ та Українське головування ОБСЄ скликали нараду експертів для обговорення теми «Задоволення потреб єврейських громад у забезпеченні безпеки: проблеми та приклади належної практики», аби привернути увагу до проблем щодо безпеки, з якими мають справу єврейські громади. За підсумками експертної наради було підготовлено низку всеосяжних рекомендацій⁷.

У листопаді 2014 р. політичні лідери, представники урядових і міжурядових організацій та організацій громадянського суспільства зібралися в Берліні, щоб дослідити сучасні прояви антисемітизму в регіоні ОБСЄ і заново оцінити Берлінську декларацію через десять років після її ухвалення. Підбиваючи підсумки цього заходу, відомого як конференція «Берлін плюс 10», Швейцарське головування ОБСЄ дійшло висновку, що антисемітизм, як і раніше, залишається викликом для стабільності та безпеки в регіоні ОБСЄ, і закликала «правоохоронні органи боротися з цілком реальними загрозами безпеці єврейських громад⁸».

На основі цих висновків, а також рекомендацій, розроблених громадянським суспільством, на засіданні Ради міністрів ОБСЄ в Базелі у 2014 р. було ухвалено

---

6 Берлінська декларація, Висновки Болгарського головування ОБСЄ, інформацію надано Болгарським головуванням ОБСЄ, 2004 р., < <http://www.osce.org/cio/31432?download=true>>.

7 Експертна конференція «Задоволення потреб єврейських громад у забезпеченні безпеки в регіоні ОБСЄ: проблеми та приклади належної практики», БДПЛ/ОБСЄ, 13 червня 2013 р., ст. 5, < <http://www.osce.org/odhr/105253?download=true>>.

8 10-та річниця проведення Берлінської конференції з питань антисемітизму, Пам'ятний захід високого рівня, Берлін; Висновки Швейцарського головування ОБСЄ; інформацію надано Швейцарським головуванням ОБСЄ, 2014 р., 12–13 листопада 2014 р., <<http://www.osce.org/odhr/126710?download=true>>.

Декларацію Ради міністрів про нарощування зусиль щодо боротьби з антисемітизмом. Вона закликала держави-учасниці «нарощувати зусилля для виконання поточних у рамках ОБСЄ зобов'язань, що стосуються моніторингу злочинів на ґрунті ненависті, зокрема на ґрунті антисемітизму, та збору відповідних даних». Декларація закликала БДПЛ надавати підтримку державам-учасницям у їхніх зусиллях, покликаних «полегшити співпрацю між державними посадовими особами та громадянським суспільством з питань, що стосуються антисемітизму, включаючи злочини на ґрунті ненависті⁹».

Чому цей посібник є необхідним?

Антисемітське цькування, насильство та дискримінація чинять негативний вплив на повсякденне життя євреїв і єврейських громад, а також на реалізацію ними прав людини та основних свобод. Рівень загрози щодо деяких єврейських громад у регіоні ОБСЄ є високим і потребує негайної уваги. Єврейським громадам бракує необхідних ресурсів та можливостей задля повного усунення проблем безпеки, з якими вони мають справу. При цьому важливо зазначити, що забезпечення безпеки єврейських громад є обов'язком держави. На правоохоронні органи покладено головну відповідальність за забезпечення безпеки єврейських громад, так само як і всіх інших осіб та груп. У тих випадках, коли представники єврейських громад постають перед серйознішими загрозами, ніж інші особи, захист таких представників передбачає більш пильну увагу з боку поліції та інших правоохоронних органів.

«На уряди покладено основний обов'язок із забезпечення безпеки своїх громадян. Вони також підтверджують свою непохитну відданість свободі віросповідання. А втім, потреби в безпеці та фінансові тягарі, з якими нині мають справу єврейські громади, всерйоз викликають сумніви щодо цих принципів. Так, ці певною мірою фундаментальні проблеми, які, безумовно, мають практичний характер, у кінцевому підсумку становлять реальну загрозу майбутньому єврейського життя в регіоні ОБСЄ», - *рабин Ендрю Бейкер, особистий представник чинного голови ОБСЄ з питань боротьби з антисемітизмом.*

У цьому посібнику викладено практичні заходи, рекомендовані до вжиття урядами для задоволення потреб єврейських громад, пов'язаних із безпекою, у співпраці та партнерстві з такими громадами. Посібник покликаний допомогти урядам оцінити пов'язані з безпекою ризики та потреби з метою розширення можливостей правоохоронних органів та їх співробітників щодо задоволення потреб єврейських громад у безпеці. Крім того, у цьому посібнику розглядаються суміжні питання, такі як проблема неповідомлення про антисемітські злочини на ґрунті ненависті та проблема неповної їх реєстрації.

⁹ Декларація РМ № 8/14, Базель, див. примітку 1.

Яка сфера застосування і мета цього посібника?

Особливу увагу в цій публікації зосереджено на тому, що можуть зробити особи, відповідальні за протидію злочинам на ґрунті ненависті антисемітського характеру і задоволення потреб єврейських громад, пов'язаних із безпекою. Програмна діяльність БДПЛ у сфері боротьби з антисемітизмом, освіти та побудови коаліцій доповнює цю публікацію¹⁰.

Хоча посібник розрахований здебільшого на державних посадових осіб і політиків, він також буде корисним для представників громадянського суспільства та широкої громадськості. Ця публікація покликана:

- підвищити обізнаність щодо проблем безпеки, з якими мають справу єврейські громади;
- посилити потенціал державних посадових осіб (як розробників політики, так і співробітників поліції на місцях) та експертів з безпеки щодо розуміння особливостей злочинів на ґрунті ненависті антисемітського характеру і визначити практичні кроки, які може бути зроблено для задоволення потреб єврейських громад у сфері безпеки;
- підтримати співробітників правоохоронних органів у їхніх зусиллях із розпізнавання та реєстрації злочинів на ґрунті ненависті, а також реагування на них;
- сприяти обміну передовим досвідом різних держав-учасниць ОБСЄ, приділяючи особливу увагу моделям побудови партнерських відносин між правоохоронними органами та єврейськими громадами;
- сприяти діалогу та співпраці між співробітниками місцевих правоохоронних органів і членами єврейської громади, включаючи фахівців у сфері безпеки та волонтерів, які працюють у єврейських громадах, а також надати практичні пропозиції щодо встановлення міцних партнерських відносин для боротьби з антисемітизмом;
- підтримати адвокаційні зусилля громадянського суспільства шляхом надання рекомендацій та аналізу відповідних зобов'язань держави, на які можна спиратися при роботі з урядами щодо вирішення проблем безпеки, пов'язаних із антисемітизмом.

---

10 БДПЛ підтримує державних посадових осіб, розробляючи та створюючи механізми моніторингу і збору даних про злочини на ґрунті ненависті. Крім того, БДПЛ розроблено низку програм із посилення спроможності, таких як: *Навчальна програма з питань протидії злочинам на ґрунті ненависті для працівників правоохоронних органів (TANCLE): Опис програми* (Варшава: БДПЛ, 2012 р.), <<http://www.osce.org/odihr/tahcle>> та *Навчальна програма з питань протидії злочинам на ґрунті ненависті для прокурорів (PAHCT): Опис програми* (Варшава: БДПЛ, 2014 р.) <<http://www.osce.org/odihr/pahct>>; а також низку інших навчальних матеріалів з питань протидії антисемітизму, з якими можна ознайомитися за адресою: <www.osce.org/odihr/120546>, зокрема: *Протидія антисемітизму – для чого і як? Пропозиції для працівників освіти* (Варшава: БДПЛ, 2007 р.), <<http://www.osce.org/odihr/29890?download=true>> та *Викладання тем Голокосту й антисемітизму: Огляд та аналіз освітніх підходів* (Варшава: БДПЛ, 2006 р.),

Як було розроблено цей посібник?

Цей посібник було розроблено на основі ґрунтовних консультацій за участі широкого кола міжнародних і національних експертів та співробітників правоохоронних органів. БДІПЛ провело низку робочих нарад у Відні, Варшаві, Тулузі та Києві, щоб виявити основні проблеми та передовий досвід як на регіональному рівні, так і в контексті окремих країн.

Яка структура цього посібника?

Частина перша містить огляд обставин скоєння злочинних діянь на ґрунті антисемітизму в регіоні ОБСЄ, а також основних особливостей таких злочинів на ґрунті ненависті. У ній також описується вплив антисемітських злочинів на ґрунті ненависті та проблем безпеки на повсякденне життя євреїв, єврейських громад і установ.

У **частині другій** ідеться про те, що урядам слід реагувати на злочини на ґрунті ненависті антисемітського характеру та відповідати на проблеми безпеки, що постають перед єврейськими громадами, а також пояснюється, як це можна зробити ефективним способом. Ґрунтуючись на зобов'язаннях ОБСЄ та інших міжнародних стандартах у галузі прав людини, ця частина містить перелік основних зобов'язань держави і представляє принципи, які повинні лежати в основі державної політики та ініціатив у зазначеній сфері. Насамкінець, у третьому розділі частини другої запропоновано 10 практичних кроків, які уряди можуть зробити для боротьби зі злочинами на ґрунті ненависті антисемітського характеру та задоволення потреб єврейських громад, пов'язаних із безпекою.

Додатки містять допоміжну інформацію для співробітників державних органів та інших осіб, які мають справу з антисемітськими нападами. У **додатку 1** наведено огляд ознак упередженості, який може допомогти посадовим особам визначити, у яких випадках той чи інший злочин слід розглядати як злочин на ґрунті ненависті антисемітського характеру, вживаючи щодо нього відповідних заходів. У **додатку 2** розглядаються конкретні приклади, які можуть використовуватися для посилення потенціалу співробітників державних органів та інших осіб щодо розпізнавання злочинів на ґрунті ненависті антисемітського характеру, побудови партнерських відносин з єврейськими громадами з питань безпеки та розроблення заходів реагування, що ґрунтуються на дотриманні стандартів і зобов'язань у галузі прав людини. У **додатку 3** наведено таблицю, що містить пропозиції стосовно дій ключових зацікавлених осіб. Ця таблиця може слугувати корисним інструментом для підвищення обізнаності серед представників основних цільових груп, таких як парламентарії, релігійні лідери та державні службовці, щодо проблем у сфері безпеки, з якими мають справу єврейські громади. **Додаток 4** є скороченою версією *Довідника з іудаїзму для співробітників поліції*, розробленого організацією «Громада Безпека Довіра» (Community Security Trust). У **додатку 5** наведено календар єврейських свят. **Додаток 6** містить документ із назвою

«Робоче визначення антисемітизму», ухвалений Міжнародним альянсом пам'яті жертв Голокосту (МАПГ).

ЧАСТИНА ПЕРША

СУТЬ ПРОБЛЕМИ

I. Антисемітські злочини на ґрунті ненависті в регіоні ОБСЄ: контекст

Злочини на ґрунті ненависті – це злочинні діяння, викликані упередженням до певних груп людей. Усі злочини на ґрунті ненависті передбачають наявність двох прямо виражених елементів: (1) діяння, що є правопорушенням, передбаченим кримінальним законодавством; і (2) упереджене ставлення, яким керується правопорушник при скоєнні злочину¹¹. Антисемітизм є одним із мотивів упередження, за наявності яких злочин кваліфікують як такий, що скоєний на ґрунті ненависті.

Антисемітизм може бути як єдиним мотивом злочину на ґрунті ненависті, так і одним із декількох мотивів. Наприклад, грабіж може бути скоєно з корисливих мотивів. Проте якщо жертву було обрано саме через її належність до єврейської громади, то такий інцидент може кваліфікуватись як злочин на ґрунті ненависті.

Крім того, антисемітський мотив упередження може перетинатись і бути тісно пов'язаним з іншими формами упередження, зокрема, з расизмом та сексизмом. Наприклад, деякі злочини на ґрунті ненависті антисемітського характеру можуть базуватися на стереотипних припущеннях про євреїв і на сприйнятті зловмисником євреїв як нижчої раси. Аналогічно стереотипні припущення про гендерні ролі та сексуальну ідентичність можуть перетинатися з упередженими поглядами щодо євреїв і слугувати додатковим мотивом для вчинення нападу. Скажімо, напад на єврея, який також є геєм, може охоплювати два мотиви упередження, якщо нападник вибрав жертву саме за цими характеристиками.

Керівні органи, інститути та держави-учасниці ОБСЄ визнають, що антисемітизм і злочини на ґрунті ненависті антисемітського характеру, як і раніше, викликають серйозну, а в деяких випадках – щораз більшу стурбованість у регіоні ОБСЄ. Наприклад, у Декларації, ухваленій Головуванням ОБСЄ на конференції, присвяченій 10-й річниці Берлінської конференції ОБСЄ з питань боротьби з антисемітизмом (конференція «Берлін плюс 10»), було висловлено глибоку

---

¹¹ Особливості злочинів на ґрунті ненависті більш повно описано в методичному посібнику «Злочини на ґрунті ненависті: запобігання та реагування», Варшава: БДПЛ, 2009 р., ст. 15–26, <<http://www.osce.org/odihr/39821?download=true>>.

стурбованість з приводу насильницьких і смертельних нападів на євреїв, погроз щодо євреїв та єврейських установ, антисемітських висловлювань в Інтернеті та в інших місцях, заперечення і тривіалізації Голокосту¹².

У деяких випадках антисемітський характер злочинів на ґрунті ненависті може бути прямо вираженим. Однак в інших випадках може знадобитися глибоке розуміння антисемітських стереотипів та умовних позначень, які можуть виявитися не настільки очевидними для звичайної людини.

Поширеність і стійкість антисемітських стереотипів

Антисемітизм існує на території, яку охоплює ОБСЄ, упродовж багатьох століть. Держави-учасниці ОБСЄ визнають, що «протягом усієї історії явище антисемітизму було джерелом серйозної загрози свободі¹³». Незважаючи на офіційне відкидання та засудження державами-учасницями ОБСЄ, антисемітизм досі проявляється як у відкритій, так і в прихованій формі. Традиційні антисемітські стереотипи та теорії змови можуть виходити на передній план у контексті антисемітських нападів як чинники, що провокують або супроводжують такі напади. Сюди можна віднести різні наклепницькі твердження про багатство та жадібність євреїв, про їхню змову з метою встановлення контролю над світом і про вбивство євреями Ісуса Христа. Такі інсинуації – досі поширені в регіоні ОБСЄ. Опитування, проведене Антидифамаційною лігою в 42 державах-учасницях, показало, що кожен четвертий респондент погоджується з більшістю негативних стереотипів стосовно євреїв¹⁴.

Маючи на меті пояснити, що означає поняття «антисемітизм», Міжнародний альянс на пам'ять про Голокост (МАПГ) ухвалив документ із назвою «Робоче визначення антисемітизму», у якому зазначено, що «антисемітизм – це певне сприйняття євреїв, яке виражається в ненависті до них. Словесні й фізичні прояви антисемітизму спрямовані проти євреїв та осіб, що не є євреями, та/або їхньої власності, а також проти установ єврейських громад і місць відправлення їхнього релігійного культу¹⁵».

---

12 Конференція «Берлін плюс 10», див. примітку 8.

13 Рішення Ради міністрів ОБСЄ № 6/02, «Декларація зустрічі Ради міністрів у Порту», Порту, 6–7 грудня 2002 р., <<http://www.osce.org/mc/40521?download=true>>.

14 Індекс антисемітизму «ADL Global 100», <<http://global100.adl.org/>>.

15 Рішення пленарного засідання МАПГ у Бухаресті про ухвалення юридично необов'язкового «Робочого визначення антисемітизму». Інформацію надано Румунським головуванням МАПГ, 26 травня 2016 р., <https://www.holocaustremembrance.com/sites/default/files/press_release_document_antisemitism.pdf>. З повним текстом «Робочого визначення» можна ознайомитись у додатку 6.

Конфлікт на Близькому Сході як виправдання злочинів на ґрунті ненависті антисемітського характеру

У Берлінській декларації 2004 року держави-учасниці визнають, що «міжнародні події чи політичні проблеми, зокрема в Ізраїлі або в інших країнах Близького Сходу, за жодних обставин не можуть слугувати виправданням антисемітизму¹⁶». Це – лише один із багатьох документів ОБСЄ, у яких висловлюються подібні міркування. Однак політика та дії уряду Ізраїлю досі використовуються в окремих частинах регіону ОБСЄ як привід для скоєння злочинних діянь, викликаних антисемітизмом. У Декларації, ухваленій Головуванням ОБСЄ десять років потому, держави-учасниці ОБСЄ визнали, що «під маскою антисіонізму часто ховається антисемітизм¹⁷». Вони також зауважили, що «Робоче визначення антисемітизму», поширене Європейським центром моніторингу расизму і ксенофобії у 2005 році та ухвалене до використання моніторинговими організаціями в різних державах-учасницях ОБСЄ, залишається корисним для урядів і громадянського суспільства документом, що дає уявлення про те, як під маскою антисіонізму часто ховається антисемітизм і як єврейські громади часто виявляються жертвами неприязні до Ізраїлю¹⁸». Імовірність виникнення таких інцидентів є вищою в періоди зростання напруженості на Близькому Сході.

Погрози або напади, спрямовані проти тієї чи іншої особи через її реальну або можливу єврейську ідентичність, є виявленням антисемітських дій. Погрози або напади, спрямовані проти тієї чи іншої особи через її ізраїльську ідентичність, також можуть бути антисемітськими діями. Такі інциденти може бути помилково представлено як дії, зумовлені політичними переконаннями, а не антисемітизмом, тому співробітники правоохоронних органів зобов'язані ретельно виявляти наявність у цих нападах мотиву упередження. Якщо в такому випадку жертву було однозначно обрано за тією чи іншою захищеною ознакою, зокрема за ознакою її реальної чи можливої релігійної, етнічної або національної належності, то такий інцидент слід розглядати як злочин на ґрунті ненависті¹⁹.

Те, що може сприйматись або подаватись як нібито критика дій ізраїльського уряду, насправді може бути результатом антисемітських припущень і переконань, які просто переносяться на сіонізм, Ізраїль або палестино-ізраїльський конфлікт. Це часто підтверджується антисемітськими гаслами та образами,

16 Берлінська декларація, див. примітку 6.

17 Конференція «Берлін плюс 10», див. примітку 8.

18 Там само. «Робоче визначення», поширене Європейським центром моніторингу расизму і ксенофобії (ЄЦМРК), є, фактично, аналогічним «Робочому визначенню», ухваленому Міжнародним альянсом пам'яті жертв Голокосту (див. додаток 6).

19 Захищена ознака – це спільна ознака групи (наприклад, раса, мова, релігія, етнічна належність, національність або будь-який інший спільний фактор), спеціально визначена національним законодавством як така, що підлягає захисту. З додатковою інформацією щодо захищених ознак можна ознайомитись у публікації «Законодавство у сфері боротьби зі злочинами на ґрунті ненависті: Практичний посібник» (Варшава: БДПІЛ/ОБСЄ, 2009 р.), <<http://www.osce.org/odihr/36426?download=true>>.

якими супроводжуються такі злочини. Антисемітська пропаганда, що поширюється в мережі Інтернет, є основним джерелом таких проявів антисемітизму.

Антисемітські злочини і вшанування пам'яті жертв Голокосту

Антисемітизм знайшов свій найбільш жорстокий прояв у Голокості. Єврейське населення сучасних держав-учасниць ОБСЄ було майже повністю вигнано та винищено в період Голокосту. Однак нагадування про єврейське життя до Голокосту, такі як синагоги та єврейські цвинтарі, все ще існують у цих державах. Антисемітські злочини на ґрунті ненависті, що призводять до пошкодження, псування та знищення цих пам'яток єврейського життя, викликають особливо занепокоєння, оскільки вони є свідченням того, що антисемітизм досі існує в країнах, де безліч євреїв стало жертвами вбивств на ґрунті антисемітизму. Те саме стосується й нападів, ціллю яких є меморіальні споруди, зведені для вшанування пам'яті про жертв Голокосту. Такі атаки можуть розглядатись як спроби ретроспективно виключити євреїв із суспільства. Нападаючи на об'єкти єврейської історії, зловмисники посилають євреям загрозливий сигнал ненависті та відторгнення.

Заперечення Голокосту і припущення про те, що євреї намагаються отримати вигоду з Голокосту, є спільною рисою сучасного антисемітизму. Деякі злочини на ґрунті ненависті антисемітського характеру спрямовані безпосередньо проти людей або подій, які сприяють збереженню пам'яті про Голокост. Символічним є те, що велика кількість антисемітських злочинів на ґрунті ненависті скоюється в Дні пам'яті жертв Голокосту, такі як 27 січня. Голокост також часто згадується в антисемітських нападах на людей та майно. Такі гасла, як «Гітлер мав рацію», не лише є образливими, але й можуть розцінюватись як непряма погроза насильством. Заперечення Голокосту є виявленням дій антисемітського характеру і в деяких державах-учасницях ОБСЄ передбачає кримінальну відповідальність.

II. Антисемітські злочини на ґрунті ненависті в регіоні ОБСЄ: основні особливості

Євреї можуть зазнавати нападів з багатьох причин. Вони можуть бути особливо вразливими з огляду на низку культурних та суспільних чинників, що відрізняють їх від інших, зокрема, якщо вони:

- носять релігійний одяг, такий як ярмудка (головний убір);
- носять єврейські символи, такі як Зірка Давида;
- широко відомі або можуть бути ідентифіковані як представники єврейських чи ізраїльських організацій;
- перебувають поблизу синагоги, будівлі, що належить єврейській громаді, єврейської школи або кошерного продуктового магазину чи ресторану;

- беруть участь у єврейському громадському заході;
- відзначають єврейське свято;
- розмовляють мовою іврит у громадських місцях;
- відкрито ототожнюють себе з Ізраїлем;
- встановлюють мезузу на дверях будинку або офісу²⁰;
- відвідують туристичні об'єкти, що мають особливе значення для єврейських громад.

Злочинні дії на ґрунті антисемітизму також вчиняються проти осіб, яких сприймають за євреїв, адже вони роблять покупки в кошерному супермаркеті, відвідують єврейські установи або підтримують дружні чи соціальні стосунки з євреями. Антисемітські напади можуть бути спрямовані проти активістів або експертів, які борються з антисемітизмом, виступають за збереження пам'яті про Голокост чи ведуть інформаційно-роз'яснювальну роботу з питань єврейської історії та культури, хоча самі при цьому не є євреями.

Коло кримінальних правопорушень, зумовлених антисемітизмом, – дуже широке й охоплює як гучні напади, так і повсякденні інциденти, що можуть загострюватися на тлі відсутності належної реакції. У наведених нижче розділах на основі зібраних БДПІЛ даних про злочини на ґрунті ненависті представлено деякі види злочинів антисемітського характеру, вчинених у регіоні ОБСЄ.

Вбивство

Останніми роками в регіоні ОБСЄ було скоєно низку антисемітських нападів, що призвели до загибелі людей, зокрема, у таких містах:

- Тулуза: 19 березня 2012 р. трьох дітей та батька одного з них було застрелено поблизу єврейської школи;
- Бургас: 18 липня 2012 р. терорист-смертник підірвав бомбу в автобусі в аеропорту міста Бургас, що в Болгарії, унаслідок чого загинули 7 громадян Ізраїлю і ще 32 особи отримали поранення;
- Оверленд-Парк, штат Канзас: 13 квітня 2014 р. трьох осіб було вбито біля єврейського общинного центру;
- Брюссель: 24 травня 2014 р. чотирьох осіб було вбито під час нападу на Єврейський музей Бельгії;
- Париж: 9 січня 2015 р. в супермаркеті кошерних продуктів було взято в заручники 29 осіб, чотирьох з яких було вбито;

²⁰ Мезуза – це сувій пергаменту, на якому нанесено текст окремих віршів із Тори на івриті та який криється на одвірку.

- Копенгаген: 15 лютого 2015 р. внаслідок нападу на синагогу було вбито співробітника служби охорони і поранено двох поліцейських.

Інші насильницькі напади

У багатьох державах-учасницях ОБСЄ вчиняються насильницькі антисемітські напади. Серед таких випадків фізичного насильства:

- застосування зброї, зокрема, вогнепальної зброї, вибухових пристроїв, ножів і бейсбольних біт;
- спроби здійснити наїзд автомобілем на жертв;
- побиття;
- хапання, штовхання, удари, плювки та інші подібні напади.

Насильницькі антисемітські напади можуть заподіяти серйозні фізичні та психологічні травми, унаслідок яких жертви потребуватимуть госпіталізації, медичної та консультативної допомоги.

Погрози

На конференції «Берлін плюс 10», що відбулась у 2014 році, було висловлено глибоку стурбованість держав-учасниць з приводу погроз щодо євреїв та єврейських установ²¹. Антисемітські погрози висловлюються на адресу окремих осіб, високопоставлених лідерів громад, єврейських установ і підприємств, що належать євреям. Серед погроз насильством – погрози вчинити вбивства та вибухи. Вони можуть надходити поштою, електронною поштою, через соціальні мережі, по телефону, особисто, шляхом нанесення графіті на єврейських установах або іншими способами. Погрози можуть містити антисемітські гасла і символи, а також згадки про Голокост (наприклад, «Євреїв – до газової камери!»), що у стислому вигляді позначають насильство, вбивства та руйнування на антисемітському ґрунті.

Антисемітські загрози можуть також надходити у вигляді об'єктів, наприклад:

- голова свині, залишена біля входу до будинку, що належить єврею, або до єврейської установи;
- щуряча отрута, надіслана поштою на адресу єврейської установи.

---

²¹ Конференція «Берлін плюс 10», див. примітку 8.

Напади на майно

Будь-який випадок використання антисемітського гасла або символу при пошкодженні чи псуванні майна можна вважати антисемітським інцидентом незалежно від того, чи пов'язане таке майно з єврейською громадою, єврейською установою або з їх окремими представниками.

Серед об'єктів, що зазвичай зазнають нападів:

- синагоги;
- єврейські школи та дошкільні заклади;
- єврейські організації соціального забезпечення, такі як лікарні та будинки для людей похилого віку;
- єврейські цвинтарі;
- єврейські культурні центри або дослідні установи;
- магазини кошерних продуктів, кошерні ресторани та інші підприємства, що належать євреям;
- пам'ятні об'єкти, зокрема:
  - о пам'ятні місця Голокосту, такі як колишні концентраційні табори або місця розправ;
  - о меморіали жертвам Голокосту, наприклад, меморіальні дошки;
  - о пам'ятники, споруджені на честь тих, хто рятував євреїв у період Голокосту або має стосунок до єврейської історії чи культури до чи після Голокосту;
- менори, встановлені в громадських місцях;
- приватні будинки й автомобілі, що належать євреям.

Як і у випадку з нападами на людей, антисемітські напади на майно можуть також вчинятися стосовно об'єктів, які сприймаються як такі, що пов'язані з Ізраїлем.

Антисемітські напади на майно можуть передбачати:

- підпал;
- метання вибухових речовин, таких як коктейлі Молотова;
- кидання каміння до вікон;
- нанесення графіті на стінах, дверях або могилах;
- пошкодження менор, синагог, місць паломництва або масових поховань жертв Голокосту;

- пошкодження надгробків або заподіяння шкоди цвинтарям будь-яким іншим способом;
- нанесення свастики.

Слово «еврей» за своєю суттю є нейтральним. Однак у певному контексті зловмисник може використовувати його як лайливе слово, яке він вимовляє з метою образи. Це особливо ймовірно в контексті фактичного скоєння злочину.

III. Антисемітські злочини на ґрунті ненависті в регіоні ОБСЄ: вплив

Кожен злочин на ґрунті ненависті антисемітського характеру є нагадуванням про поширеність і стійкість антисемітських стереотипів у тому чи іншому суспільстві. В основі кожного злочину на ґрунті ненависті антисемітського характеру лежить мотив упередження, тому кожен напад також кидає виклик таким принципам прав людини, як недискримінація та гідність усіх людей. Отже, схвалення, прийняття або ігнорування проявів антисемітизму суперечить багаторічним зобов'язанням ОБСЄ щодо толерантності та недискримінації.

Кожен інцидент антисемітського характеру посилає євреям і єврейським громадам сигнал ненависті та відторгнення. Кожен злочин на ґрунті ненависті антисемітського характеру породжує відчуття страху й незахищеності як в окремих людей, так і у всієї громади. Антисемітські злочини на ґрунті ненависті в поєднанні з іншими чинниками, такими як відсутність підтримки з боку уряду або брак коштів на заходи безпеки, можуть призвести до виникнення більш масштабних проблем із безпекою в єврейських громадах. Євреям, які всього-на-всього хочуть займатися своїми повсякденними справами – ходити до школи, ходити на роботу, їздити у відпустку, а також вірянам, які просто прагнуть вільно сповідувати свою релігію – носити релігійний одяг, ходити до синагоги, святкувати єврейські свята, доводиться непокоїтись через антисемітські злочини на ґрунті ненависті та проблеми безпеки, спричинені антисемітизмом.

Вплив проблем безпеки на релігійне життя

Злочини на ґрунті ненависті та проблеми безпеки, пов'язані з антисемітизмом, можуть по-різному впливати на релігійне життя євреїв і відправлення ними релігійних обрядів, зокрема:

- Остерігаючись нападу, євреї можуть утримуватися від носіння релігійного одягу, що позначається на їхньому праві сповідувати свою релігію.
- Страх перед злочинами на ґрунті ненависті чинить психологічний вплив і може спонукати євреїв піддавати сумніву свою релігійну самобутність, а також свою участь у єврейському релігійному житті.

- Оскільки деякі євреї зазнавали нападів по дорозі до синагоги або під час зібрань у ній, спогади про злочини на ґрунті ненависті антисемітського характеру або страх стати жертвою таких злочинів впливають на відчуття безпеки євреїв при сповідванні своєї релігії.
- Страх перед злочинами на ґрунті ненависті антисемітського характеру може спонукати євреїв утримуватися від встановлення мезузи на дверях своїх будинків або демонстрації менор чи інших символів.

Вплив проблем безпеки на вираження євреями своєї самобутності

Держави-учасниці ОБСЄ висловили глибоку стурбованість з приводу повідомлень, які свідчать про те, що в деяких частинах регіону ОБСЄ євреї більше не почуваються достатньо безпечно, аби прямо виражати свої релігійні переконання чи відкрито ідентифікувати себе як євреїв²². Злочини на ґрунті ненависті та проблеми безпеки, пов'язані з антисемітизмом, окрім носіння релігійного одягу та символів, впливають також на бажання деяких осіб виражати свою єврейську самобутність. Євреї можуть утримуватися від:

- визнання в розмові того, що вони – євреї;
- носіння на шиї єврейських символів;
- членства в єврейських організаціях;
- участі в єврейських громадських заходах;
- відкритої підтримки Ізраїлю або ототожнення себе з ним;
- спілкування мовою іврит або ідиш у громадських місцях.

У 2012 р. Агентство Європейського союзу з основних прав (АОП) опитало вісім єврейських громад у Бельгії, Франції, Німеччині, Угорщині, Італії, Латвії, Швеції та Великобританії, щоб оцінити вплив антисемітизму на ці громади²³. Тоді як дані проведеного АОП опитування варіювались, усереднені результати за всіма вісьмома країнами передбачали таке:

Побоювання стати жертвою

- 46 % опитаних побоювались стати жертвою антисемітських словесних образ та цькування упродовж наступних 12 місяців;
- 33 % опитаних побоювались стати жертвою фізичного нападу на антисемітському ґрунті протягом наступних 12 місяців.

²² Там само.

²³ Агентство Європейського союзу з основних прав (АОП), Дослідження АОП «Сприйняття євреями випадків дискримінації та скоєння злочинів на ґрунті ненависті в державах – членах Європейського Союзу», fra.europa.eu, <<http://fra.europa.eu/en/project/2012/fra-survey-jewish-peoples-experiences-and-perceptions-discrimination-and-hate-crime>>.

Уникнення деяких місць

- 23 % опитаних принаймні деколи уникали відвідування єврейських заходів або об'єктів з міркувань безпеки;
- із тих, хто за попередній рік зіткнувся з антисемітськими інцидентами, 49 % уникали деяких місць у межах свого району, у яких вони не почувалися безпечно;
- 21 % із тих, хто не мав справи з антисемітськими інцидентами, також уникав таких місць.

Уникнення демонстрації або носіння на собі чи із собою окремих речей (ярмулка, Зірка Давида, мезуза тощо), що дають змогу ідентифікувати тих чи інших осіб як євреїв

- 20 % – уникають завжди;
- 18 % – уникають часто;
- 30 % – уникають іноді;
- 32 % – не уникають ніколи;
- у трьох із досліджених країн від 45 до 60 % респондентів відповіло «завжди» або «часто».

Вплив проблем безпеки на єврейські культурні установи

Останніми роками єврейські культурні установи та музеї були змушені вжити спеціальних заходів безпеки, особливо після нападу на Єврейський музей у Брюсселі. Створення інфраструктури безпеки потребує ресурсів, які натомість можна було б використовувати на культурну та освітню роботу.

Вплив проблем безпеки на молодь

Сучасні проблеми безпеки, зумовлені антисемітизмом, впливають на молодь і дітей. Так, юнаки та дівчата, які відвідують єврейську школу, що має потребу в озброєній охороні та інших запобіжних заходах, потрапляють в атмосферу незахищеності та тривоги. Загроза антисемітських нападів може обмежувати можливість єврейських дітей брати участь у позашкільних заходах.

Дослідження свідчать про те, що молодь особливо потерпає від антисемітизму і може з більшою ймовірністю:

- зазнавати словесних антисемітських образ, цькування та фізичних нападів;
- ставати свідком антисемітського нападу чи зазнавати дискримінації на ґрунті антисемітизму;

- отримувати погрози особисто, зазнавати нападів у мережі Інтернет і переслідування, супроводжуваного погрозами, через свою належність до єврейської громади;
- уникати деяких місць та розмірковувати про переїзд через побоювання за свою безпеку як євреїв²⁴.

Вплив проблем безпеки на еміграцію

У рамках згаданого вище опитування, проведеного АОП, респондентам було запропоновано відповісти, чи замислювалися вони про еміграцію за останні п'ять років, оскільки не відчували себе в безпеці, мешкаючи у своїй країні та будучи євреями. Майже третина (29 %) відповіла, що думки про еміграцію виникали. У трьох із досліджених країн ствердну відповідь дало від 40 до 48 % респондентів.

Різний вплив проблем безпеки на чоловіків та жінок

Дослідження, проведене Інститутом дослідження єврейської політики, показало, що загалом єврейські жінки є більш схильними змінювати свою поведінку у відповідь на антисемітизм, тоді як чоловіки більше ризикують зіткнутися з антисемітськими інцидентами.

Єврейські жінки є дещо більш схильними, аніж єврейські чоловіки:

- принаймні деколи уникати відвідування єврейських об'єктів чи заходів, оскільки, будучи євреями, вони не почуваються там безпечно (24 % жінок та 21 % чоловіків);
- уникати публічної демонстрації своєї єврейської самобутності, адже вони не почуваються безпечно (55 % жінок та 50 % чоловіків).

Натомість єврейські чоловіки дещо більше, ніж єврейські жінки, ризикують:

- зіткнутися з антисемітськими образами та цькуванням (22 % чоловіків та 19 % жінок) і зазнати фізичного нападу (2,1 % чоловіків та 1,1 % жінок);
- стати свідком антисемітського нападу (27,4 % чоловіків та 25,9 % жінок);
- особисто зазнати дискримінації на антисемітському ґрунті (20 % чоловіків та 18 % жінок)²⁵.

Наведені нижче графіки, узяті з того ж самого дослідження, показують, як антисемітизм може по-різному впливати на чоловіків та жінок.

24 Грем Д. і Бойд Дж. «Краще розуміння антисемітського злочину на ґрунті ненависті: чи різняться досвід і сприйняття серед європейських євреїв залежно від статі, віку та релігійності?», Інститут дослідження єврейської політики, 2017 р. Це дослідження було проведено на запит і за фінансування БДППЛ. Наведена в ньому інформація охоплює період з 2008 р. до 2012 р.

25 Там само.

Рисунок 1. Відсоток єврейських чоловіків та жінок, які зіткнулися з різними видами антисемітських інцидентів за минулі 12 місяців. Респондентів запитували, чи ставались із ними зазначені вище інциденти

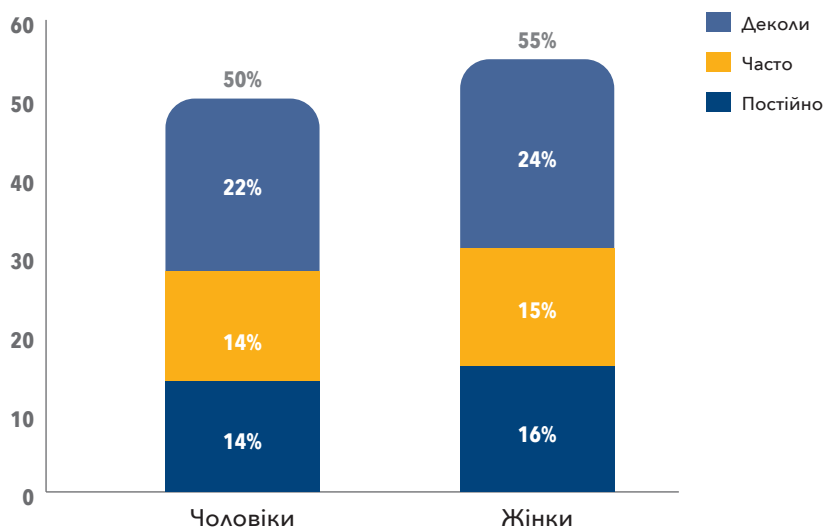
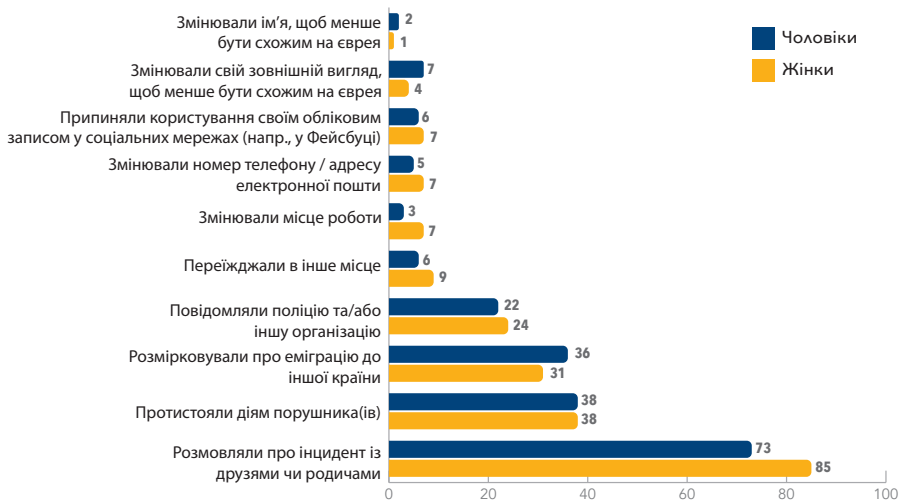

Рисунок 2. Відсоток єврейських чоловіків та жінок, які принаймні деколи приховують свою єврейську самобутність на людях (запитання: «Чи уникаєте Ви коли-небудь публічної демонстрації або носіння на собі чи із собою окремих речей, що дають змогу ідентифікувати Вас як єврея (наприклад, носіння кіпи/ярмулки, Щита/Зірки Давида чи особливого одягу або встановлення мезузи)?»)

Рисунок 3. Відсоток чоловіків і жінок, які вживали різних заходів після того, як зазнали проявів антисемітизму

ЧАСТИНА ДРУГА

РОЗРОБЛЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ УРЯДОВИХ ЗАХОДІВ РЕАГУВАННЯ

I. Зобов'язання та інші міжнародні вимоги

Зобов'язання ОБСЄ у сфері людського виміру

Держави-учасниці неодноразово засуджували антисемітизм і брали на себе зобов'язання щодо боротьби з ним у низці документів, першим із яких був Документ Копенгагенської наради Конференції щодо людського виміру НБСЄ, ухвалений у 1990 р., ще до того, як ОБСЄ було офіційно засновано як організацію²⁶. У 2007 р. вони визнали, що «основна відповідальність за протидію проявам нетерпимості та дискримінації лежить на державах-учасниках, зокрема, на їхніх політичних представниках²⁷». У 2004 р. держави-учасниці ОБСЄ взяли на себе зобов'язання:

- «прагнути до того, щоб їхні правові системи сприяли безпечному середовищу, вільному від антисемітського цькування, насильства або дискримінації в усіх сферах життя..;
- боротися зі злочинами, скоєними на ґрунті ненависті, яку може розпалювати расистська, ксенофобська та антисемітська пропаганда..;
- збирати і зберігати достовірну інформацію та статистичні дані про антисемітські злочини²⁸...».

26 Документ Копенгагенської наради Конференції щодо людського виміру НБСЄ, 29 червня 1990 р., абз. 40, <<http://www.osce.org/odihr/elections/14304?download=true>>.

27 Рішення Ради міністрів ОБСЄ № 10/07 «Терпимість і недискримінація: сприяння взаємній повазі та розумінню», Мадрид, 30 листопада 2007 р., <<http://www.osce.org/mc/29452?download=true>>.

28 Рішення Постійної ради ОБСЄ № 607 «Боротьба з антисемітизмом», 22 квітня 2004 р. <<http://www.osce.org/pc/30980?download=true>>.

Рішення Ради міністрів ОБСЄ 2006 та 2007 рр., що стосуються толерантності й недискримінації:

- закликали «політичних представників, наприклад парламентарів, і надалі рішуче відкидати й засуджувати прояви ... антисемітизму, дискримінації та нетерпимості, зокрема щодо ... іудеїв .., а також жорстокі прояви екстремізму, які асоціюються з войовничим націоналізмом і неонацизмом, дотримуючись при цьому свободи вираження поглядів²⁹»;
- вкотре підтвердили «необхідність у проявленні державами-учасницями рішучості в боротьбі з усіма актами та виявами ненависті, зокрема зі злочинами на ґрунті ненависті, визнаючи, що зусилля, необхідні для боротьби з ними, часто потребують спільного підходу, і, крім того, визнаючи своєрідність проявів та історичного тла кожної форми³⁰».

У різних рішеннях Ради міністрів ОБСЄ визнається необхідність у розробленні комплексних заходів реагування на широкий спектр злочинів на ґрунті ненависті, зокрема, тих, що мають антисемітський характер. Наприклад, у 2009 р. держави-учасниці зобов'язалися:

- «збирати, зберігати й оприлюднювати достовірні відомості та достатньо докладні статистичні дані щодо злочинів на ґрунті ненависті, а також щодо насильницьких проявів нетерпимості, зокрема, стосовно кількості випадків, про які було повідомлено правоохоронні органи, та кількості відкритих проваджень і винесених вироків..»;
- ухвалити в разі потреби спеціальний і цілеспрямований закон про боротьбу зі злочинами на ґрунті ненависті, що передбачатиме ефективні методи покарання, які враховуватимуть тяжкість таких злочинів;
- вживати належних заходів для заохочення жертв до повідомлення про злочини на ґрунті ненависті, визнаючи те, що приховування відомостей про злочини на ґрунті ненависті перешкоджає державам у розробленні ефективної політики. З огляду на це слід розглянути можливість – як додаткових кроків – вдаватися до методів, які сприятимуть здійсненню громадянським суспільством внеску до боротьби зі злочинами на ґрунті ненависті;
- впроваджувати або вдосконалювати заходи щодо професійної підготовки та посилення потенціалу, орієнтовані на співробітників правоохоронних, прокурорських і судових структур, які займаються протидією злочинам на ґрунті ненависті;

29 Рішення РМ № 10/07, див. примітку 27.

30 Рішення Ради міністрів ОБСЄ № 13/06 «Боротьба з нетерпимістю й дискримінацією і сприяння взаємній повазі та розумінню», Брюссель, 5 грудня 2006 р., <<http://www.osce.org/mc/23114?download=true>>.

- у співпраці з відповідними учасниками процесу вивчати можливості надання жертвам злочинів на ґрунті ненависті доступу до консультативної, правової та консульської допомоги, а також ефективного доступу до правосуддя;
- невідкладно розслідувати злочини на ґрунті ненависті й забезпечувати, щоб мотиви, якими керувались особи, засуджені до покарання за злочини на ґрунті ненависті, отримували відповідну оцінку та підлягали публічному засудженню з боку відповідних органів влади і політичного керівництва;
- забезпечувати в належних випадках співпрацю на національному та міжнародному рівнях, зокрема з відповідними міжнародними органами, а також між поліцейськими службами, щодо боротьби з організованою насильницькою злочинністю на ґрунті ненависті;
- проводити інформаційно-просвітницькі кампанії, зокрема за участі правоохоронних органів, орієнтовані на громадськість і групи громадянського суспільства, які надають допомогу жертвам злочинів на ґрунті ненависті»³¹.

Під час зустрічі Ради міністрів, що відбулася в Києві у 2013 р., держави-учасниці ОБСЄ зауважили про «взаємозв'язок між безпекою і повною повагою до свободи думки, совісті, релігії та переконань» і висловили глибоку стурбованість «багаторічними в усьому світі актами нетерпимості й насильства на ґрунті думки, совісті, релігії або переконань...». Рада міністрів закликала держави-учасниці:

- «прагнути до запобігання нетерпимості, насильству та дискримінації на ґрунті релігії чи переконань, зокрема щодо ... іудеїв..., засуджувати насильство та дискримінацію на ґрунті релігії, докладати зусилля для запобігання нападам на індивідів або групи осіб на ґрунті думки, совісті, релігії чи переконань і забезпечувати захист їх від таких нападів..;
- сприяти діалогу між громадами, об'єднаними спільністю релігії або переконань, і державними органами, зокрема, за необхідності, з питань, що стосуються використання місць відправлення культу та релігійного майна..;
- проводити політику, спрямовану на виховання поваги і захист місць відправлення культу та релігійних об'єктів, релігійних пам'яток, цвинтарів і святинь від вандалізму та руйнування³²».

У Декларації про нарощування зусиль щодо боротьби з антисемітизмом, ухваленій Радою міністрів у Базелі у 2004 р., держави-учасниці висловили «стурбованість з приводу антисемітських актів, які з тривожною частотою продовжують відбуватися в регіоні ОБСЄ і досі залишаються викликом для стабільності та безпеки». Рада міністрів також зазначила, що не сприймає та засуджує «прояви

31 Рішення Ради міністрів ОБСЄ № 9/09 «Боротьба зі злочинами на ґрунті ненависті», Афіни, 2 грудня 2009 р., <<http://www.osce.org/cio/40695?download=true>>.

32 Рішення РМ № 3/13, Київ, див. примітку 2.

антисемітизму, нетерпимості та дискримінації щодо євреїв». Рада міністрів закликала держави-учасниці:

- «нарошувати зусилля для виконання поточних у рамках ОБСЄ зобов'язань, що стосуються моніторингу злочинів на ґрунті ненависті, зокрема на ґрунті антисемітизму, та збору відповідних даних;
- проводити ефективне, негайне та неупереджене розслідування актів насильства на ґрунті антисемітизму і притягати винних до відповідальності³³».

Міжнародне право в галузі прав людини і стандарти ООН

У Загальній декларації прав людини викладено основні права людини, що підлягають захисту на глобальному рівні³⁴. Різні прояви антисемітизму ставлять під загрозу, підривають або порушують основні принципи прав людини, закріплені в Декларації, такі як гідність усіх людей, свобода релігії чи переконань та недискримінація.

Згідно з міжнародним правом у галузі прав людини уряди зобов'язані поважати, захищати та реалізувати права людини. Ці зобов'язання вони взяли на себе, ратифікувавши такі міжнародні договори в галузі прав людини, як Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (МПГПП)³⁵ та Європейська конвенція з прав людини (ЄКПЛ)³⁶. Зобов'язання поважати права людини передбачає утримання держави від обмеження прав людини. Зобов'язання щодо захисту прав людини означає, що на держави покладено позитивний обов'язок щодо захисту окремих осіб та груп осіб від порушень прав людини. Зобов'язання реалізувати права людини означає, що уряди повинні вживати позитивних заходів, аби гарантувати надання прав людини кожному³⁷. Ці зобов'язання безпосередньо співвідносяться з обов'язками держави щодо протидії антисемітизму.

Міжнародні договори в галузі прав людини містять низку положень, що мають особливе значення для протидії антисемітизму. У преамбулі МПГПП, наприклад, особливо зауважуються «властива людській особі гідність» та ідеал «свободи від страху», обидва з яких страждають унаслідок антисемітських нападів. І в МПГПП, і в ЄКПЛ передбачено принцип недискримінації, зокрема на ґрунті релігії, що є головною основою протидії антисемітизму.

33 Декларація РМ № 8/14, Базель, див. примітку 1.

34 Генеральна Асамблея ООН, Загальна декларація прав людини, 10 грудня 1948 р., 217 А (III), <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf>.

35 Генеральна Асамблея ООН, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, 16 грудня 1966 р., <<http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>>.

36 Рада Європи, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, 4 листопада 1950 р., <<http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680063765>>.

37 Управління Верховного комісара ООН з прав людини, «Міжнародне право в галузі прав людини», ohchr.org, <<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/InternationalLaw.aspx>>.

І МПГПП (стаття 6), і ЄКПЛ (стаття 2) зобов'язують держави охороняти законом право на життя. Ці положення особливо стосуються найгірших форм антисемітських нападів – тих, які забирають життя людей або ставлять їх під загрозу.

МПГПП (статті 18 і 27) та ЄКПЛ (стаття 9) також покладають на держави обов'язок поважати, захищати та реалізувати право на свободу релігії або переконань для всіх. Комітет ООН з прав людини, що є органом із нагляду за виконанням МПГПП, чітко зазначив, що свобода релігії охоплює широку сферу дій, зокрема, будівництво місць відправлення культу, використання ритуальних формул і предметів, демонстрацію символів, дотримання свят і носіння особливого одягу чи головних уборів³⁸. Зобов'язання держави щодо реалізації цих прав, безумовно, стосується іудаїзму, так само як і інших релігій. Ухвалена ООН Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії або переконань встановлює, що держави повинні «вживати всіх відповідних заходів щодо боротьби з нетерпимістю на основі релігії чи інших переконань», а це передбачає обов'язок із протидії антисемітизму³⁹.

Стаття 20.2 МПГПП вказує, що «Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом». Комітет з прав людини в Зауваженні загального порядку № 22 щодо МПГПП заявив, що це положення є важливою гарантією захисту від порушення свобод релігійних меншин, а також від актів насильства чи переслідування стосовно цих груп⁴⁰. Спеціальний доповідач ООН з питання про свободу релігії або переконань зауважив про «зобов'язання держав відповідно до міжнародного права і міжнародної судової практики ... гарантувати право меншин на свободу релігії та відправлення релігійних обрядів у рамках обмежень, які встановлюються міжнародно-правовими документами. Відповідальність держави зберігається і в тих випадках, коли злочини щодо меншин вчиняються недержавними утвореннями, зокрема, екстремістськими групами. Крім усього іншого, держави зобов'язані створювати умови для заохочення становлення самобутності (зокрема, і релігійної) меншин⁴¹».

Згідно зі статтею 2.3 МПГПП і статтею 13 ЄСПЛ держави також зобов'язані забезпечити особам, чії права людини порушено, ефективний засіб правового захисту. У Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів та

38 Комітет з прав людини ООН, Зауваження загального порядку № 22, стаття 18 (48-ма сесія, 1993 р.), umn.edu, <<http://hrlibrary.umn.edu/gencomm/hrcom22.htm>>.

39 Резолюція № 36/55 Генеральної Асамблеї ООН, «Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії чи переконань», абз. 4, 25 листопада 1981 р., <<http://www.un.org/documents/ga/res/36/a36r055.htm>>. Будучи ухваленою резолюцією Генеральної Асамблеї, Декларація не має обов'язкової юридичної сили для держав, проте вона встановлює міжнародний стандарт для вжиття відповідних заходів

40 Там само, абз. 9.

41 Спеціальний доповідач ООН з питання про свободу релігії чи переконань, «Проміжний звіт Спеціального доповідача Комісії з прав людини щодо ліквідації всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії чи переконань», 8 вересня 2000 р., абз. 138, ст. 29, <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/637/11/PDF/N0063711.pdf?OpenElement>>.

зловживання владою⁴², ухваленій ООН, щодо жертв злочинів, зокрема антисемітських, зазначено таке:

- до жертв слід ставитися зі співчуттям та повагою щодо їхньої гідності;
- вони мають право на доступ до механізмів правосуддя та якнайшвидшу компенсацію за заподіяну їм шкоду відповідно до національного законодавства;
- жертвам слід надавати належну допомогу протягом усього судового розгляду.

Крім цього, Декларація передбачає, що жертви повинні одержувати компенсацію. У тих випадках, коли компенсацію неможливо отримати в повному обсязі від правопорушника або з інших джерел, державам слід вживати заходів щодо надання фінансової компенсації жертвам та їхнім сім'ям. Декларація також містить інші положення, які можуть мати особливе значення для протидії антисемітським нападам, зокрема, такі:

- Працівникам поліції, системи правосуддя, охорони здоров'я, соціальних служб та іншому відповідному персоналу слід проходити підготовку, що дає змогу забезпечити розуміння ними потреб жертви та керівних принципів надання належної оперативної допомоги.
- При наданні послуг і допомоги жертвам слід звертати увагу на тих, хто має особливі потреби, зумовлені характером завданої шкоди.

На держави також покладено певні обов'язки щодо запобігання злочинності, хоча більшість із них не закріплено в міжнародних договорах у галузі прав людини. У Керівних принципах ООН щодо запобігання злочинності⁴³ викладено міжнародні рекомендації щодо ефективного запобігання злочинності, які, зокрема, передбачають таке:

- «Владні органи всіх рівнів відповідають за створення, підтримку та покращення умов, які б давали змогу відповідним урядовим установам і всім сегментам громадянського суспільства відігравати більш ефективну роль у запобіганні злочинності.
- Термін «запобігання злочинності» охоплює заходи, спрямовані на подолання страху перед злочинністю.
- Участь громад і відносини співпраці/партнерства є важливими елементами концепції запобігання злочинності.

---

42 Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 40/34, «Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою», 29 листопада 1985 р., <<http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r034.htm>>.

43 Резолюція ЕКОСОП № 2002/13, «Керівні принципи ООН щодо запобігання злочинності, Економічна і соціальна рада», 2002 р., додаток, <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/crimeprevention/resolution_2002-13.pdf>.

- У стратегіях запобігання злочинності слід зважати на особливі потреби вразливих членів суспільства.
- Активна участь громад та інших сегментів громадянського суспільства є важливим елементом ефективного запобігання злочинності.
- Урядовим структурам слід налагодити партнерські відносини з неурядовими організаціями з метою запобігання злочинності.
- Урядам слід розширювати можливості громад щодо задоволення власних потреб».

II. Ключові принципи

Урядові заходи з реагування на злочини на ґрунті ненависті антисемітського характеру і задоволення потреб єврейських громад, пов'язаних із безпекою, повинні ґрунтуватися на наведених нижче принципах. Підхід держав-учасниць до боротьби зі злочинами на ґрунті ненависті антисемітського характеру та до усунення проблем безпеки має передбачати таке:

1. Правозахисна спрямованість

Правозахисний підхід передбачає концептуальні рамки, які ґрунтуються на міжнародних стандартах у галузі прав людини і спрямовані на заохочення й захист прав людини⁴⁴. Щодо антисемітизму такий підхід дає змогу визнати, що прояви антисемітизму ставлять під загрозу, підривають або порушують основоположні принципи прав людини, такі як гідність усіх людей, свобода релігії чи переконань та недискримінація. Боротьба з антисемітизмом нерозривно пов'язана із заохоченням і захистом прав потерпілих осіб та громад.

Отже, правозахисний підхід до усунення проблем безпеки, з якими мають справу єврейські громади, повинен ґрунтуватися на розумінні, що держави-учасниці ОБСЄ зобов'язані захищати релігійні громади від нападів відповідно до описаних вище положень міжнародно-правових документів. Такий підхід є запорукою того, що всі заходи з протидії антисемітським нападам повністю узгоджуються з міжнародними стандартами в галузі прав людини та пов'язаними з ними нормами.

2. Зосередженість на інтересах жертви

Держави-учасниці ОБСЄ прийняли зосереджений на інтересах жертви підхід до протидії злочинам на ґрунті ненависті та дискримінації⁴⁵. Зосереджений на інтересах жертви підхід ставить жертву антисемітського злочину на ґрунті ненависті в центр уваги, враховуючи сприйняття й відчуття жертви і надаючи особливого значення її правам та потребам. Підхід, зосереджений на інтересах

44 Управління Верховного комісара ООН з прав людини, «Часті запитання про правозахисний підхід до співпраці з метою розвитку», Нью-Йорк: ООН, 2006 р., ст. 15, < <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FAQen.pdf>>.

45 Рішення РМ № 9/09, Афіни, див. примітку 31.

жертви, робить акцент на усвідомленні впливу, який справляють антисемітські злочини на ґрунті ненависті на євреїв та єврейські громади. Навіть у випадках, коли об'єктом антисемітських злочинів стає майно, сигнал посилається всій громаді.

ООН також визнала важливість зосередженого на інтересах жертви підходу для запобігання порушенням прав людини. Так, Верховний комісар з прав людини рекомендував ввести в дію положення, що дають змогу забезпечити жертв ефективними засобами правового захисту, і наголосив на важливій ролі, яку відіграє створення дієвих механізмів моніторингу, що допомагають виявляти фактичні та потенційні порушення⁴⁶.

Крім того, Директива Європейського Союзу 2012/29/EU, якою встановлюються мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочину, вказує, що до осіб, які стали жертвами злочину, слід ставитися з повагою, надаючи їм необхідний захист, підтримку та доступ до правосуддя⁴⁷.

3. Недискримінація

Відповідно до міжнародних договорів у галузі прав людини держави зобов'язані забезпечувати всім особам, які перебувають у межах їхньої території та під їхньою юрисдикцією, можливість реалізувати свої права людини без будь-якої різниці чи дискримінації⁴⁸. Отже, держава повинна забезпечити недопущення будь-яких упереджених або дискримінаційних дій чи бездіяльності щодо євреїв або єврейських громад з боку державних посадових осіб. Принципу недискримінації суперечили б такі дії, як: відмова єврейським громадам у захисті через упередження щодо євреїв; відмова визнавати і реєструвати антисемітські злочини на ґрунті ненависті та їх приховування через упередження щодо євреїв; піддавання сумніву правдоподібності свідчень євреїв, які стали жертвами або свідками злочинів, через упередження щодо євреїв.

4. Забезпечення широкої участі

Надання жертвам антисемітизму можливості бути почутими має важливе значення при розробленні урядових заходів реагування на злочини на ґрунті ненависті антисемітського характеру та оцінці потреб єврейських громад у забезпеченні безпеки. Основні зацікавлені особи, які зазнають впливу антисемітських злочинів на ґрунті ненависті та загроз безпеці, повинні відігравати активну роль у розробленні та вдосконаленні політики, ділячись власним досвідом, формулюючи свої потреби і надаючи зауваження з приводу заходів, що розробляються, та відповідних планів дій. Думки тих, кого запрошено брати участь у цьому

46 Верховний комісар ООН з прав людини, «Роль запобігання та сприяння в захисті прав людини», А/НRC/30/20, 16 липня 2015 р.

47 Директива Європейського парламенту і Ради 2012/29/EU від 25 жовтня 2012 р. про встановлення мінімальних стандартів щодо прав, підтримки та захисту жертв злочинів, що заміняє собою Рамкове рішення Ради 2001/220/JHA, 25 жовтня 2012 р., <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:315:0057:0073:EN:PDF>>.

48 Див., наприклад, МППП, стаття 2.1, та ЄКПЛ, стаття 14.

процесі, мають бути різноманітними і плюралістичними, а також вони повинні охоплювати широке коло зацікавлених осіб, у якому забезпечено рівний голос для чоловіків та жінок, представлено всі вікові групи та враховано всі погляди.

5. Спільна зацікавленість

Відправною точкою в розробленні урядом і громадянським суспільством заходів реагування має бути визнання того, що антисемітизм є предметом спільного занепокоєння. Незважаючи на те, що найбільш сильний вплив антисемітизм справляє на життя євреїв, визнавати цю проблему та боротися з нею повинно суспільство в цілому, а не тільки окремі постраждалі громади. Протидія антисемітизму є питанням зі сфери прав людини, що об'єднує широке коло урядових і неурядових зацікавлених осіб. Міцні коаліції, до складу яких входять різні групи громадянського суспільства та державні установи, здатні найефективніше боротися з антисемітизмом як із конкретною проблемою, яку можна вирішувати разом з іншими спільними проблемами, такими як расизм і ксенофобія.

6. Співпраця

Принцип партнерства є важливою опорою будь-яких зусиль із вирішення проблеми упередження та боротьби зі злочинами на ґрунті ненависті. Різні зацікавлені особи, зокрема уряд та експерти з єврейської громади, можуть використовувати експертний потенціал один одного та об'єднувати сили у вирішенні цієї проблеми з різних поглядів на міжнародному, національному і локальному рівнях. Створення каналів зв'язку, координації та співпраці з громадянським суспільством має стати невід'ємною частиною будь-якої урядової політики, покликаної боротися з антисемітськими злочинами на ґрунті ненависті та задовольняти потреби єврейських громад, пов'язані з безпекою.

7. Співпереживання

Заходи щодо боротьби з антисемітизмом, які ґрунтуються на співпереживанні, передбачають врахування вразливості євреїв та визнання важливості їхнього досвіду як потерпілих. Вулиця, що здається безпечною нееврею, може становити загрозу для безпеки людини, яку може бути ідентифіковано як єврея. Співпереживати – означає визнавати й намагатися зрозуміти відчуття незахищеності та вразливості, що його переживають євреї у світлі антисемітських нападів.

Антисемітські напади справляють емоційний вплив на потерпілих, їхні сім'ї та їхні громади. Реагуючи на той чи інший напад, державні посадові особи повинні брати до уваги позицію тих, проти кого було спрямовано такий напад і хто став його жертвою. Посадовим особам слід розуміти, що такий антисемітський злочин на ґрунті ненависті міг бути лише одним із останніх серед багатьох інших проявів антисемітизму, яких зазнала жертва. Навчальні та інформаційно-роз'яснювальні заходи для державних посадових осіб можуть допомогти їм дізнатися більше про вплив антисемітизму на життя потерпілих.

8. Врахування гендерних аспектів

Урядових заходів щодо боротьби з антисемітськими злочинами на ґрунті ненависті та задоволення потреб єврейських громад у безпеці необхідно вживати з урахуванням гендерних аспектів. Вони повинні передбачати рівне ставлення до чоловіків і жінок, а також зважати на гендерні наслідки будь-яких вчинених дій. Важливо не забувати про той факт, що антисемітські злочини на ґрунті ненависті та їх наслідки можуть по-різному позначатися на чоловіках і на жінках. Також деякі злочини на ґрунті ненависті можуть бути зумовлені одночасно і гендерним упередженням, і антисемітизмом. Крім того, деякі види антисемітських злочинів можуть бути спрямовані проти чоловіків частіше, ніж проти жінок, і навпаки.

9. Прозорість

Урядам слід чітко і прозоро заявляти про те, як вони планують боротися з антисемітизмом та злочинами на ґрунті ненависті антисемітського характеру. Надання постраждалим громадам та широкій громадськості відповідних планів дій і доповідей про стан справ є одним зі способів забезпечення прозорості дій уряду. Ще однією зі складових прозорості є забезпечення можливості вільного ознайомлення з даними про злочини на ґрунті ненависті в доступних форматах. Регулярні консультації між правоохоронними органами та єврейськими громадами, особливо на місцевому рівні, можуть забезпечити прозорість стратегій поліції та отримання громадами, які постраждали від злочинів на ґрунті ненависті, вичерпної інформації щодо планів і розвитку подій. Одним із прикладів цього може бути ознайомлення єврейської громади з результатами відповідної оцінки загроз. Консультації також дають громадам змогу висловлювати свої зауваження і брати участь у підвищенні ефективності урядових заходів щодо реагування на злочини на ґрунті ненависті. Прозорість також є ключовим керівним принципом, на якому повинні ґрунтуватися зусилля уряду стосовно роботи з громадянським суспільством, спрямованої на збільшення кількості повідомлень про злочини на ґрунті ненависті, як ще одного кроку до більш ефективного вирішення цієї проблеми.

10. Цілісність

Держави-учасниці ОБСЄ визнали важливість всеосяжного підходу в боротьбі з нетерпимістю, зокрема, з антисемітизмом⁴⁹. З огляду на це очевидно, що протидія антисемітським злочинам на ґрунті ненависті та проблемам безпеки, з якими мають справу єврейські громади, є лише частиною вирішення питання. Інвестування в конкретні освітні ініціативи щодо запобігання антисемітизму та сприяння побудові коаліцій із громадянським суспільством також є важливими елементами довгострокового рішення. Вирішення такої складної проблеми, як антисемітизм, потребує комплексного і цілісного підходу.

Крім цього, боротьба з антисемітизмом повинна стати частиною більш широкого, цілісного підходу до протидії всім формам нетерпимості та дискримінації.

49 Рішення РМ № 10/07, Мадрид, див. примітку 27.

Визнання й уважне вивчення особливої історії та сучасних проявів антисемітизму слід сприймати і використовувати як засіб сприяння свободі й гідності кожної людини. Загострення уваги на антисемітизмі не означає відмови від цілісного підходу до ширших проблем нетерпимості й дискримінації. Водночас багато з елементів ефективної урядової політики щодо злочинів на ґрунті ненависті антисемітського характеру можна застосовувати також і до злочинів на ґрунті ненависті стосовно інших груп населення.

III. Практичні кроки

1. Визнання проблеми

У питанні забезпечення безпеки єврейських громад та протидії антисемітським злочинам на ґрунті ненависті відправною точкою для урядів має бути визнання того, що антисемітизм є викликом, який ставить під загрозу стабільність і безпеку, а також того, що антисемітські інциденти потребують негайного реагування. Таке визнання має ґрунтуватися на розумінні різноманітності форм, у яких проявляється антисемітизм.

Громадянське суспільство, зокрема наукові експерти та дослідники, може підтримати уряди шляхом надання їм незалежних експертних консультацій і аналітичної інформації щодо поширеності та проявів антисемітизму, а також щодо ефективних способів боротьби з ним. Офіційно визнаючи проблему, уряди дають змогу чітко зрозуміти, що запобігання антисемітизму та боротьба з ним не є обов'язком єврейських громад. Водночас таке визнання може спонукати єврейські громади повідомляти про свої проблеми, пов'язані з антисемітизмом.

Рекомендація:

Уряди можуть визнавати антисемітизм проблемою, однак подекуди їм бракує даних для розроблення таких заходів реагування, що ґрунтуватимуться на фактах. Уряди можуть фінансувати проведення досліджень з метою одержання достовірних даних щодо поширеності антисемітизму та ефективних способів боротьби з ним.

Приклади належної практики:

Ухвалений урядом Норвегії План дій щодо боротьби з антисемітизмом на 2016–2020 рр. передбачає, що «Міністерство місцевого самоврядування та модернізації виділить кошти на дослідницьку програму щодо сучасного антисемітизму та єврейського життя в Норвегії. Метою цього є посилення загальних досліджень щодо зазначеного питання⁵⁰».

У Німеччині рішенням парламенту було створено незалежну групу експертів з питань антисемітизму, метою якої є боротьба з антисемітизмом та сприяння безпечному проживанню євреїв у Німеччині. Групою було підготовлено звіт, який детально описує прояви антисемітизму в Німеччині, пояснює особливий характер антисемітизму та містить рекомендації щодо дій уряду.

50 План дій щодо боротьби з антисемітизмом на 2016–2020 рр., Міністерство місцевого самоврядування та модернізації Норвегії, грудень 2016 р., <<https://www.regjeringen.no/contentassets/dd258c081e6048e2ad0cac9617abf778/action-plan-against-antisemitism.pdf>>.

Наведені у звіті рекомендації слугують орієнтиром для федерального уряду в проведенні політики, що стосується боротьби з антисемітизмом⁵¹.

Визнання антисемітизму викликом також може послужити основою для критичного аналізу й оцінки наявних механізмів запобігання та реагування. Визнання проблеми може стимулювати обговорення додаткових заходів, яких можна вжити для задоволення пов'язаних із безпекою потреб єврейських громад та більш ефективного реагування на антисемітські злочини на ґрунті ненависті.

Важливо, щоб проблему було визнано органами державної влади на всіх рівнях. Незважаючи на те, що першими, хто реагує на антисемітські напади, найімовірніше, є співробітники поліції на місцях, ефективний, цілісний підхід також потребує дій з боку державних службовців і політичних лідерів.

«Ми боротимемося з антисемітизмом всюди, де тільки його виявлятимемо, без жодних винятків», – Ембер Радд, Міністр внутрішніх справ Великобританії.

У деяких державах-учасниках ОБСЄ парламентарі зіграли провідну роль у включенні викликів, пов'язаних із антисемітизмом, до національного порядку денного, зокрема, щодо питань безпеки. Інші країни також відносять це питання до категорії пріоритетних питань, створюючи міжвідомчі робочі групи, які займаються розглядом різних аспектів зазначеної проблеми і забезпечують координацію та зміцнення довіри між єврейськими громадами, політичними представниками і державними службовцями. Ще одним із варіантів є створення форуму, який діятиме на постійній основі і в роботі якого братимуть участь державні посадові особи, служби безпеки, громадянське суспільство та лідери громад, з метою виявлення проблем, пов'язаних із антисемітизмом.

«Держави-учасниці ОБСЄ взяли на себе зобов'язання вживати різних заходів, спрямованих на протидію антисемітизму та сприяння створенню безпечного середовища, вільного від антисемітського насильства. Саме тому важливо, щоб керівники урядів без зволікання виступали з рішучими заявами у випадках виникнення антисемітських інцидентів та інших злочинів на ґрунті ненависті. Вони, як ніхто інший, здатні надіслати широкій громадськості сигнал про те, що антисемітизму та іншим формам нетерпимості немає місця в наших суспільствах», – Доріс Барнетт, член німецького Бундестагу, Скарбник Парламентської асамблеї ОБСЄ.

Є багато інших способів, за допомогою яких уряди і парламентарії можуть визнати існування викликів, пов'язаних із антисемітизмом:

51 «Expertenkreis Antisemitismus» [Експерти з антисемітизму], bmi.bund.de, < http://www.bmi.bund.de/DE/Themen/Gesellschaft-Verfassung/Gesellschaftlicher-Zusammenhalt/Expertenkreis%20Antisemitismus/expertenkreis-antisemitismus_node.html>.

- демонстрація розуміння того, що антисемітизм може виражатися в завуальованій чи зашифрованій формі, і забезпечення визнання, викриття та засудження таких проявів;
- залучення вчених і дослідників для одержання експертних висновків та рекомендацій з метою покращення розуміння проблеми з боку уряду;
- визнання того, що єврейські громади є однією з мішеней для терористів, і включення єврейських громад та установ до списків потенційно вразливих цілей терористичних атак;
- створення законодавчої бази, що забезпечує ефективне вирішення урядом проблем безпеки єврейських громад у співпраці із самими єврейськими громадами.

Європейська комісія проти расизму та нетерпимості (ЄКРН), що діє при Раді Європи, рекомендує урядам держав-членів:

- надавати пріоритетну увагу протидії антисемітизму, вживаючи при цьому всіх необхідних заходів щодо боротьби з усіма його проявами, незалежно від їх походження;
- забезпечувати, аби кроки щодо боротьби з антисемітизмом постійно посідали належне місце в діях, спрямованих на боротьбу з расизмом;
- забезпечувати, щоб протидія антисемітизму велася на всіх адміністративних рівнях (національному, регіональному та місцевому), і сприяти залученню до цих зусиль широкого кола учасників з різних сфер суспільства (політичної, юридичної, економічної, соціальної, релігійної та освітньої)⁵².

Налагодження діалогу з єврейськими громадами щодо загроз і проблем безпеки, які постають перед ними, є ще одним способом, за допомогою якого держава може продемонструвати визнання того, що єврейські установи та громади неодноразово ставали об'єктом нападів, і тому потребують захисту.

2. Оцінка загроз безпеці та запобігання нападам

Заснований на засадах співпраці процес, участь у якому бере єврейська громада, може бути найбільш ефективним підходом до оцінки загроз для безпеки громади та запобігання нападам. Створення каналів зв'язку є важливим не лише для забезпечення ефективного обміну інформацією про потенційні загрози, але й для розроблення довгострокових стратегій. Належним способом налагоджені канали зв'язку можуть також мати життєво важливе значення при реагуванні на надзвичайні ситуації. Прозорість в обміні інформацією може допомогти зміцнити довіру між посадовими особами та членами громади. Надана громадою інформація може допомогти службам безпеки вдосконалити власні процедури оцінки ризику та сконцентрувати увагу на питаннях, що викликають особливе

⁵² Загальнополітична рекомендація ЄКРН № 9, «Боротьба з антисемітизмом», 25 червня 2004 р., <https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR/EN/Recommendation_N9/Rec.09%20en.pdf>.

занепокоєння. Водночас інформація, надана службами безпеки, може допомогти громаді вжити необхідних превентивних заходів.

Рекомендація:

Урядам слід розглянути можливість налагодження заснованого на засадах співпраці процесу за участі єврейської громади, щоб оцінити потреби громади в безпеці та сформулювати шляхи запобігання нападам.

Приклад належної практики:

Уряд та поліція Великобританії виробили тісні, засновані на засадах партнерства підходи, що виражаються в активній співпраці з організацією «Громада Безпека Довіра» (Community Security Trust, або CST). У квітні 2016 р. CST підписала з Радою при Голові Національної поліції Договір про обмін інформацією щодо антисемітських інцидентів та злочинів. CST також є членом Міжвідомчої робочої групи з питань антисемітизму, що включає до свого складу представників відповідних державних відомств і єврейських органів та розпоряджається урядовим грантом, за яким відбувається оплата праці охоронців у єврейських школах. Поліція та CST також обмінюються результатами оцінки загроз і співпрацюють одна з одною шляхом організації спільного патрулювання, проведення навчальних заходів, розслідування антисемітських злочинів та проведення регулярних консультацій.

Створення офіційних структур або неофіційних платформ, що дають змогу представникам єврейської громади регулярно озвучувати свої потреби і проблеми у сфері безпеки, може одночасно надати впевненості громаді та допомогти органам безпеки. Це також може стати ще одним кроком на шляху до виконання державою зобов'язання щодо захисту прав єврейських громад. Працюючи разом, державні посадові особи та представники єврейської громади можуть краще оцінити пов'язані з безпекою потреби громади та її установ, таких як школи і синагоги, а також вжити необхідних заходів для забезпечення належного захисту потенційних об'єктів нападів.

Уряди можуть зробити низку практичних кроків для забезпечення обміну інформацією з єврейськими громадами з питань безпеки:

- використовувати наявні відомості про злочини на ґрунті ненависті для визначення закономірностей скоєння злочинів та виявлення «гарячих точок» у плані нападів;
- проводити консультації з єврейськими громадами з метою моніторингу напруженості, спрямованого на запобігання антисемітському насильству;
- призначити співробітника, відповідального за зв'язки з єврейською громадою, в усіх відповідних підрозділах поліції та служби безпеки;
- інформувати єврейську громаду про випадки виявлення конкретної загрози або зміни рівня поточної загрози;

- налагодити діалог із єврейськими громадськими організаціями з метою забезпечення того, щоб заходи безпеки були зрозумілими членам громади і ґрунтувалися на наданій ними інформації;
- проводити і, за потреби, оновлювати аналіз загроз та ризиків для об'єктів єврейської громади, використовуючи його результати як основу для охорони правопорядку.

При розробленні стратегій охорони правопорядку державні посадові особи можуть також консультиватися з місцевими єврейськими громадами та організаціями громадянського суспільства щодо конкретних обставин, які можуть спровокувати антисемітські напади. При цьому не слід робити висновок про те, що подібні напади можуть виникнути виключно за таких обставин. Організації громадянського суспільства, які займаються моніторингом антисемітизму, можуть також бути важливими співрозмовниками, здатними допомогти урядам у виявленні викликів та потенційних загроз.

Поліції слід працювати з місцевою єврейською громадою та її вповноваженими співробітниками безпеки з метою надання рекомендацій та допомоги в забезпеченні запобіжних заходів, відповідних рівню загрози. Ідеться про те, зокрема, щоб:

- в обшинних будівлях (таких як синагоги, школи чи офіси) проводився огляд перед їх використанням;
- зовні єврейських шкіл та синагог під час їх роботи була видима присутність охорони;
- співробітники безпеки громади і поліція зберігали пильність до підозрілих осіб, предметів та дій поблизу обшинних будівель;
- доступ до паркувальних майданчиків контролювався й надавався виключно знайомим автомобілям. У неробочі години все повинно бути замкненим;
- усі зовнішні двері були зачиненими й не доступними для сторонніх осіб, зберігаючи при цьому можливість безперешкодного доступу на випадок термінової евакуації;
- внутрішні двері, що не використовуються, були надійно зачиненими, зберігаючи при цьому можливість безперешкодного виходу на випадок термінової евакуації;
- персонал і відвідувачі не скупчувалися біля обшинних будівель, а відвідувачі та учасники заходів розходились якнайшвидше;
- процедури закриття будівель передбачали надійне замикання всіх вікон та дверей;

- охоронне обладнання (сигналізації, зовнішнє освітлення та камери відеоспостереження) проходило регулярну перевірку, лінзи камер спостереження були чистими, а відеоапаратура працювала в режимі запису;
- упродовж часу роботи будівель проводився моніторинг камер відеоспостереження;
- одержані поштою та доставлені предмети ретельно перевірялися перед відкриттям, зокрема, із застосуванням рентгену та інших засобів виявлення металу.

3. Підвищення обізнаності

У довгостроковій перспективі ефективна протидія антисемітським злочинам на ґрунті ненависті та задоволення потреб єврейських громад у безпеці є можливими лише за умови комплексного усунення упередження, що породжує напади на єврейські громади та об'єкти. Для цього потрібно зосередити увагу не тільки на наслідках антисемітизму, а й на усвідомленні того, як саме правопорушники потрапляють під вплив антисемітських переконань і дотримуються їх. Отже, підвищення обізнаності є ключовим елементом у боротьбі з антисемітськими нападами.

Підвищення обізнаності може відбуватися в різних формах. Особливо важливу роль можуть відігравати освітні програми. Вони можуть бути націленими на молодь, державних посадових осіб та широку громадськість. Освіта й навчання можуть допомогти зрозуміти, розібрати та відкинути антисемітське упередження. На більш високому рівні парламентські слухання з питань антисемітизму можуть підвищити обізнаність шляхом включення проблеми до національного порядку денного.

Рекомендація:

Розробити програми, орієнтовані на державних посадових осіб, молодь та широку громадськість, з метою підвищення обізнаності та розуміння антисемітизму.

Приклад належної практики:

У Німеччині Федеральне міністерство у справах сім'ї, літніх громадян, жінок та молоді розробило загальнонаціональну програму «Виховання толерантності – посилення компетентності», що пропагує відданість принципам толерантності та різноманітності на місцевому, регіональному й національному рівнях. Ця програма підтримує місцеві плани дій, що передбачають тісну співпрацю між місцевими громадами та інститутами громадянського суспільства, такими як релігійні та такі, що дотримуються певних переконань, громади, об'єднання громадян і молодь, з метою розроблення стратегій протидії ксенофобським та антисемітським тенденціям. Крім того, програма підтримує понад 50 типових проектів, які, серед іншого, зосереджують увагу на окремих тематичних аспектах історичного та сучасного антисемітизму, а також займаються питаннями різноманітності і відмінностей у початковій

освіті. У рамках цих проектів розробляються й випробовуються нові ідеї та методи профілактичної роботи, спрямованої на сприяння толерантності серед дітей і молоді⁵³.

Засоби масової інформації (ЗМІ) можуть бути одним із ключових партнерів у процесі підвищення обізнаності про антисемітизм. ЗМІ мають унікальні можливості для інформування та мобілізації широкого загалу з питань поширеності антисемітизму та його впливу на єврейські громади. Залучення засобів масової інформації як стратегічного партнера в зусиллях уряду, спрямованих на боротьбу з антисемітизмом та на його засудження, може забезпечити суттєву користь з погляду громадської поінформованості щодо проблеми.

Організація цільових програм навчання і нарад у форматі круглого столу, метою яких є розширення потенціалу, на місцевому, національному та міжнародному рівнях може сприяти підвищенню обізнаності.

Кампанії та заходи щодо підвищення обізнаності можуть мати на меті:

- Сприяти розумінню специфічних особливостей сучасних проявів антисемітизму, зокрема, щодо Ізраїлю. Заходи щодо підвищення обізнаності серед співробітників правоохоронних органів можуть зосереджуватися на конкретних питаннях виявлення антисемітських злочинів на ґрунті ненависті та боротьби з ними, тоді як заходи, розраховані на громадськість, можуть надавати увагу широкому колу проявів антисемітизму.
- Донести до громадськості ідею про те, що антисемітські злочини на ґрунті ненависті не стаються у вакуумі. Навпаки, антисемітські висловлювання в Інтернеті та за його межами, у публічних дискусіях і в повсякденних ситуаціях формують основу для багатьох нападів. Головним посланням може бути те, що кожен здатний зробити внесок у створення середовища, у якому антисемітські висловлювання наштовхуватимуться на заперечення.
- Наголосити, що прояви антисемітизму кидають виклик основним цінностям і принципам прав людини, без яких існування вільного та демократичного суспільства не є можливим. Ключовим посланням може бути заклик до суспільства в цілому – узяти на себе відповідальність за роботу над подоланням антисемітизму, а не розглядати його як проблему, яку повинні вирішувати єврейські громади. Важливо було б зауважити, що проблема антисемітизму стосується кожного.
- Зосередити увагу на історіях, які ілюструють вплив антисемітизму на повсякденне життя єврейської молоді, чоловіків та жінок незалежно від того, чи вони активно сповідують свою релігію.

53 "Das Bundesprogramm "TOLERANZ FÖRDERN – KOMPETENZ STÄRKEN" [Виховання толерантності – посилення компетентності], bmfsfj.de, 24 січня 2014 р., <<https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/aktuelles/alle-meldungen/das-bundesprogramm--toleranz-foerdern---kompetenz-staerken-/88656?view=DEFAULT>>.

- Широко висвітлити маловідомі історії окремих людей, які можуть послугувати прикладами-натхненням того, як слід боротися з антисемітизмом.
- Привернути увагу до насиченого життя місцевої єврейської громади в культурній, релігійній та освітній сферах, успішність якого потребує безпечного середовища.

4. Зміцнення довіри між урядом і єврейськими громадами

Деякі з кроків, викладених у попередніх розділах, зокрема визнання проблеми антисемітизму, оцінювання загроз безпеки у співпраці з єврейською громадою та підвищення громадської обізнаності, також відіграють важливу роль у зміцненні довіри між єврейськими громадами та державою. Водночас існує багато інших способів сприяння зміцненню довіри. Особливо важливе значення може мати створення каналів консультацій, співпраці та координації. Інституційне закріплення такої співпраці на офіційному рівні, наприклад шляхом укладення меморандуму про взаєморозуміння, може бути дуже ефективним засобом зміцнення довіри.

Рекомендація:

Зміцнювати довіру шляхом створення офіційних шляхів співпраці між єврейськими громадами та урядами.

Приклад належної практики:

В Угорщині Національна заява про співпрацю між урядом Угорщини та єврейською громадою Угорщини лежить в основі співпраці між єврейською громадою та урядом. У ній зазначено, що уряд дотримується принципу нульової терпимості до антисемітизму, і задекларовано, що уряд несе відповідальність за забезпечення безпеки єврейської громади. Заявою також передбачено регулярну комунікацію між урядом та єврейською громадою шляхом проведення круглих столів, порядок денний яких часто охоплює питання безпеки.

Крім того, співпраця передбачає фінансову підтримку урядом нового диспетчерського центру громади та його технічного оснащення, поліцейську підтримку під час релігійних заходів і єврейських свят, а також регулярне поліцейське патрулювання поблизу єврейських установ у Будапешті.

Поліція також забезпечує постійну охорону синагоги на вулиці Дохані, що є найбільшою синагогою в Європі. До того ж, у межах центральної установи громади облаштовано поліцейське відділення, що діє на постійній основі.

Одним із найважливіших кроків, які державні посадові особи можуть зробити для зміцнення довіри, є відвідування єврейських установ та підтримання постійного зв'язку з експертами, які представляють єврейську громаду. Такі контакти допоможуть посадовим особам дізнатися більше про проблеми, пов'язані з антисемітизмом, і можуть сприяти тому, щоб урядова політика та послуги були актуальними для громади. Регулярні контакти підвищують упевненість у бажанні уряду вирішувати проблеми, які викликають у членів громади найбільше

занепокоєння. Відвідування єврейської громади після жорстокого антисемітського нападу або після осквернення єврейського об'єкта може стати важливим свідченням солідарності, однак це не повинно бути першим випадком встановлення контакту державних посадових осіб із єврейською громадою як на рівні керівництва, так і на місцевому рівні.

Консультації, співпраця та координація мають особливе значення, коли йдеться про правоохоронні органи як на національному, так і на місцевому рівнях. Співробітники поліції на всіх рівнях – від вищого керівництва до рядових співробітників на місцях – відіграють принципово важливу роль у налагодженні довгострокових партнерських відносин із єврейською громадою, зокрема, з її лідерами та контактними особами з питань безпеки. Створення таких каналів зв'язку не лише має неабияке значення для зміцнення довіри, а й може сприяти підвищенню ефективності стратегій і повсякденної діяльності та їх відповідності потребам жертв, особливо на місцевому рівні. Регулярність зв'язку має надзвичайно важливе значення для зміцнення довіри, а тому поодинокі контакти є недостатніми. Серйозне ставлення до злочинів невеликої тяжкості та повсякденна робота з громадою щодо ефективної протидії злочинам на ґрунті ненависті можуть допомогти у створенні ефективних процедур і зміцненні зв'язків. Існує також кілька інших заходів, яких можна вжити з метою зміцнення довіри між державними органами та єврейськими громадами:

- Органи системи кримінального правосуддя можуть призначити співробітника зі зв'язків із громадою, який виконуватиме функцію контактної особи та буде уповноваженим реагувати на проблеми, пов'язані з антисемітизмом. Посадовими обов'язками такого співробітника можуть бути передбачена робота зі зміцнення довіри та відповідальність за розроблення стратегій спеціально з цією метою.

Рекомендація:

Органи системи кримінального правосуддя можуть призначити співробітника зі зв'язків із єврейською громадою, який виконуватиме функцію контактної особи та реагуватиме на проблеми, пов'язані з антисемітизмом.

Приклад належної практики:

У Бельгії у складі поліції міста Антверпен функціонує спеціальний Єдиний контактний пункт (ЄКП), що відповідає за забезпечення комунікації між поліцейськими у формі та різними лідерами й установами місцевої єврейської громади. Контактні дані ЄКП розповсюджено серед членів громади, які можуть цілодобово і без вихідних телефонувати спеціально призначеному співробітнику поліції в цивільному одязі.

ЄКП кожні два тижні проводить наради з представниками громади, щоб скоординувати виділення оптимальних поліцейських ресурсів для її захисту, і відвідує багато з основних заходів, організованих громадою, для зміцнення почуття захищеності та розвитку довіри до поліції. ЄКП також займається підготовкою волонтерів з-поміж членів єврейської громади та організовує регулярне навчання дій в екстрених ситуаціях.

- Мери та представники поліції можуть здійснити візит до синагоги чи єврейського культурного центру, аби познайомитися з членами і представниками громади, а також відвідати об'єкти, що мають особливе значення для євреїв.

Рекомендація:

Представники поліції та політичні діячі можуть зміцнити довіру, відвідуючи місцеві єврейські установи та зустрічаючись із представниками громади.

Приклад належної практики:

У Гаазі нових співробітників поліції, які працюють у місцях розташування єврейських установ, а також співробітників Відділу захисту та безпеки і нідерландських королівських сил «Марехауссее» (жандармські сили, що виконують військові та цивільні обов'язки) запрошують відвідати синагоги і дізнатися від представників єврейської громади про єврейські звичаї та досвід.

- Органи системи кримінального правосуддя можуть запрошувати представників єврейської громади проводити семінари для співробітників правоохоронних структур.

Рекомендація:

Органи системи кримінального правосуддя можуть брати участь у розроблених єврейською громадою семінарах, що зосереджують увагу на конкретних потребах громади в безпеці.

Приклади належної практики:

У різних містах США Антидифамаційна ліга (АДЛ) співпрацює з місцевими, регіональними або федеральними правоохоронними органами для проведення навчання з питань безпеки, адаптованого до потреб єврейських установ, шкіл та навчальних закладів усіх рівнів. До проведення навчальних занять залучається широке коло спеціалістів громадських служб.

Аналогічно у Європі організація «Єврейський внесок в об'єднання Європи» (CEJI – A Jewish Contribution to an Inclusive Europe) пропонує очні курси та онлайн-курси, покликані надати співробітникам правоохоронних органів необхідні поради для виявлення, реєстрації та моніторингу злочинів на ґрунті ненависті, спрямованих проти конкретних груп, у їхньому регіоні.

- Органи системи кримінального правосуддя можуть організувати тренінги й заходи, покликані сприяти ознайомленню співробітників правоохоронних структур із громадою, її історією та релігійними традиціями, а також із викликами, що постають перед нею через антисемітизм.

- Державні органи, особливо міністерства внутрішніх справ та юстиції, можуть звертатися до єврейських громад за незалежною консультацією або відгуками щодо урядових заходів реагування на злочини на ґрунті ненависті, зокрема, стосовно національних навчальних програм з питань протидії злочинам на ґрунті ненависті⁵⁴.
- Уряди можуть створити національну цільову групу з питань злочинів на ґрунті ненависті, до складу якої увійдуть представники громадянського суспільства, науковці, співробітники правоохоронних органів з питань зв'язку та прокурорських працівників і яка регулярно збиратиметься для обговорення інцидентів на ґрунті упередження, що стаються в громаді. Такі цільові групи можна також створювати на місцевому рівні.

5. Забезпечення захисту єврейських громад та об'єктів, зокрема, під час спеціальних заходів

Існує багато практичних заходів, яких уряди можуть вжити для захисту синагог, єврейських шкіл, єврейських цвинтарів, а також інших об'єктів, таких як меморіали жертвам Голокосту:

- забезпечення поліцейського захисту об'єктів, які можуть зазнати антисемітських нападів, серед яких – не лише єврейські школи та синагоги, а й менш очевидні потенційні мішені, такі як кошерні супермаркети і ресторани;
- використання наявних даних щодо злочинів на ґрунті ненависті для виявлення «гарячих точок», у яких може знадобитися посилене поліцейське патрулювання. Серед них можуть бути місця неодноразового скоєння антисемітських злочинів на ґрунті ненависті;
- організація регулярного поліцейського патрулювання таких об'єктів, як меморіали жертвам Голокосту або цвинтарі, на які може бути вчинено напад;
- надання фінансових ресурсів, які можуть допомогти в задоволенні пов'язаних із безпекою потреб єврейських громад, наприклад – оплата роботи охоронця або встановлення охоронного обладнання. Важливо зазначити, що багато єврейських громад виділяє на забезпечення безпеки значні ресурси, які натормість можна було б використовувати для проведення культурної та освітньої роботи;
- забезпечення додаткового захисту та вжиття інших належних заходів безпеки й охорони (зокрема, щодо управління дорожнім рухом і запобігання масовим заворушенням) в особливо важливі періоди, такі як єврейські свята.

---

54 ТАНСЛЕ/ПАНСТ, див. примітку 10.

Рекомендації:

Урядам слід розглянути можливість вжиття додаткових заходів безпеки та охорони для захисту єврейських установ в особливо важливі періоди, такі як єврейські свята.

Приклад належної практики:

У Чехії у відповідь на запланований марш неонацистів, що мав відбутись у єврейському кварталі Праги для відзначення єврейського погрому, вчиненого в нацистській Німеччині в 1938 р. (відомий як Pogromnacht, або Kristallnacht – «кришталева ніч»), єврейські громади, підтримуючи тісну співпрацю, комунікацію та координацію з чеською владою, вжили низку спільних заходів безпеки перед маршем і під час його проведення. Єврейська громада збрала оперативні дані перед початком заходу, розробила стратегії й механізми реагування на можливі інциденти та склала плани на випадок екстрених ситуацій. Усе це було чітко доведено до відома поліцейських підрозділів, щоб забезпечити взаємодоповнюваність дій громади та поліції. Обидві сторони обмінялись інформацією щодо запланованих процедур і встановленого порядку діяльності. Зважаючи на загрозу, яку становив захід, поліція Чехії забезпечила захист, виділивши додаткові сили. Активна співпраця також передбачала випробування й запуск у роботу спільної диспетчерської, спільні брифінги, обмін оперативними даними до початку заходу та під час його проведення, зведення огорож і перекриття доріг, а також створення контрольно-пропускних пунктів та спільне чергування на них. Така спільна робота дала можливість зміцнити довіру між обома сторонами та уникнути дублювання зусиль.

6. Робота з єврейською громадою щодо створення систем управління кризовими ситуаціями

У багатьох єврейських громадах у регіоні ОБСЄ створено посаду співробітника з питань безпеки, а також розроблено стратегію щодо забезпечення безпеки та план дій у кризовій ситуації. Спеціалізовані структури в багатьох єврейських громадах, що мають довіру серед членів громади, вживають заходів для підвищення обізнаності її членів з питань безпеки, зокрема, за допомогою тренінгів, публікацій та навчання дій в екстрених ситуаціях. Метою таких заходів не є дублювання зусиль уряду або зменшення його відповідальності. Не слід також тлумачити їх як ознаку недовіри. Натомість ці заходи покликані доповнити зусилля, яких докладає уряд.

Для задоволення своїх потреб у безпеці, а також для належної підготовки до кризових сценаріїв єврейські громади потребують сильних партнерів із державних структур, особливо на місцевому рівні. Як зазначалося вище, участь, комунікація та координація є принципово важливими елементами такого партнерства. Вживаючи відповідних заходів, громада та уряд повинні працювати пліч-о-пліч, а не в протилежних чи суперечливих один одному напрямках.

Державні установи мають найкращі можливості для надання єврейським громадам надзвичайно важливої підтримки у створенні стратегій і механізмів

реагування на напади та розробленні планів дій в екстрених ситуаціях і антикризових систем управління:

- Державні установи можуть надавати єврейським громадам підтримку в плануванні заходів безпеки та реагуванні на екстрені ситуації шляхом проведення на добровільній основі оцінок і досліджень ситуації у сфері безпеки, а також надання зауважень з приводу ухвалених громадою планів дій із забезпечення безпеки.
- Представники уряду можуть брати активну участь у семінарах та інформаційних заходах, спрямованих на посилення потенціалу єврейських громад реагувати на напади.
- Державні органи можуть ділитися досвідом та інформацією щодо власних процедур і встановленого порядку діяльності. Це дає змогу забезпечити взаємодоповнюваність заходів щодо реагування на екстрені ситуації, яких вживають громада та державні органи.
- Державні органи можуть організовувати спільне навчання за участі контактних осіб єврейських громад і служб оперативного реагування для забезпечення максимально ефективного реагування на різні сценарії екстрених ситуацій.

7. Розпізнавання та реєстрація антисемітського мотиву упередження в злочинах на ґрунті ненависті

Як пояснюється в частині першій, мотивом скоєння всіх злочинів на ґрунті ненависті є упередження. Антисемітизм є одним із видів упередження, що часто лежить в основі злочинів на ґрунті ненависті. Розпізнавання та реєстрація конкретного мотиву упередження в тому чи іншому злочині на ґрунті ненависті, зокрема антисемітського упередження, дає змогу кваліфікувати діяння не лише як «звичайний злочин», але й як злочин на ґрунті ненависті. Збір точних даних має велике значення для ефективної боротьби зі злочинами на ґрунті ненависті, оскільки він допомагає правоохоронним органам розуміти масштаб проблеми, виявляти закономірності, виділяти ресурси та розслідувати справи з більшою ефективністю. Розробники політики можуть також використовувати такі дані для ухвалення обґрунтованих рішень та інформування громад⁵⁵.

Збір даних щодо злочинів на ґрунті ненависті

Усіх жертв злочинів на ґрунті ненависті об'єднує травматичний емоційний досвід пережитого ними нападу, зумовленого їхньою реальною або можливою належністю до певної групи. Однак різні групи зазвичай потерпають від різних видів злочинів і мають різний ступінь упевненості щодо повідомлення про кримінальні правопорушення. З огляду на це доцільно збирати й аналізувати дані стосовно різних мотивів упередження як дані окремих категорій, що дасть змогу займатися кожною з них найбільш ефективно з погляду охорони правопорядку, виділення ресурсів для підтримки потерпілих та

55 Механізми збору та моніторингу даних про злочини на ґрунті ненависті, див. примітку 5.

запобігання злочинам. Держави-учасниці ОБСЄ виділили цілу низку мотивів упередження, що можуть лежати в основі злочинів на ґрунті ненависті. Антисемітизм є одним із таких мотивів⁵⁶.

Розпізнавання та реєстрація злочинів, скоєних з антисемітських мотивів, є одним із важливих способів, за допомогою яких уряди можуть визнати проблему та її масштаб, а також продемонструвати розуміння почуттів, пережитих особами, що стали жертвами нападу через свою реальну або можливу належність до єврейської громади. Співробітники поліції, будучи першими, хто реагує на злочини, загалом відіграють найбільш важливу роль у забезпеченні кваліфікації та реєстрації правопорушень як злочинів на ґрунті ненависті, оскільки саме вони спочатку визначають, як саме зареєструвати той чи інший злочин і чи включати антисемітизм як можливий мотив упередження.

Рекомендації:

Відповідно до своїх зобов'язань у рамках ОБСЄ уряди повинні збирати та оприлюднювати дані щодо злочинів на ґрунті ненависті, зокрема, стосовно злочинів, викликаних антисемітизмом. Співробітники поліції, будучи першими, хто реагує на злочини, повинні забезпечувати класифікацію та реєстрацію відповідних злочинів як таких, які було скоєно на ґрунті ненависті антисемітського характеру.

Приклад належної практики:

У таких державах регіону ОБСЄ, як Данія, Франція, Німеччина, Польща, Іспанія, Швеція, Великобританія та США, існують механізми збору даних, що дають правоохоронним органам змогу послідовно реєструвати антисемітський мотив злочинів на ґрунті ненависті та групувати зібрані дані щодо злочинів на ґрунті ненависті за різними мотивами упередження.

Те, які відомості збрала поліція і як їх було охарактеризовано, може мати вирішальне значення для розслідування правопорушення як злочину на ґрунті ненависті та призначення відповідного покарання. Дії поліції на місці скоєння злочину на ґрунті ненависті можуть мати значення для подальшого процесу реабілітації жертв, громадської оцінки прихильності уряду до боротьби зі злочинами на ґрунті ненависті, а також для результатів розслідування⁵⁷. Якість зібраної поліцією інформації також має вирішальне значення для розроблення довгострокової політики та урядових превентивних заходів. Отже, принципово важливим є посилення потенціалу правоохоронних органів щодо розпізнавання та реєстрації злочинів на ґрунті ненависті.

«...Відсутність систематичного збору даних сприяє грубому неврахуванню характеру та особливостей антисемітських інцидентів. До того ж, це заважає особам, відповідальним за формування політики, розробляти обґрунтовані та цілеспрямовані заходи щодо протидії антисемітизму», – **Майкл О'Флаерті, директор Агентства Європейського союзу з основних прав.**

⁵⁶ Там само, ст. 14. Інформацію про ознаки упередженості наведено в додатку 1

⁵⁷ Злочини на ґрунті ненависті: запобігання та реагування, див. примітку 11.

Повідомлення про антисемітські злочини на ґрунті ненависті в регіоні ОБСЄ в період із 2009 р. до 2015 р.

З 2009 р. інформацію про антисемітські злочини на ґрунті ненависті було надано такими державами-учасницями:

Австрія	Німеччина	Сербія
Бельгія	Греція	Іспанія
Канада	Ірландія	Швеція
Хорватія	Італія	Україна
Чехія	Молдова	Великобританія
Данія	Нідерланди	Сполучені Штати Америки
Франція	Польща	
Усього: 20⁵⁸		

Існує кілька практичних кроків, які можна зробити задля врахування антисемітського мотиву упередження в злочинах на ґрунті ненависті⁵⁹:

- Ухвалити й застосовувати законодавство про злочини на ґрунті ненависті та передбачити системи, процедури і навчальні заходи, що забезпечать розпізнавання та реєстрацію антисемітських злочинів на ґрунті ненависті відповідними посадовими особами.
- Створити систему збору даних, що дасть змогу реєструвати злочини на ґрунті ненависті антисемітського характеру за допомогою форм повідомлення про інциденти і забезпечить отримання дезагрегованих даних за кожним видом антисемітських злочинів на ґрунті ненависті.
- Демонструвати політичне лідерство на найвищому урядовому рівні шляхом проведення політики, що вимагатиме від співробітників правоохоронних органів розпізнавання та реєстрації антисемітських мотивів упередження в злочинах на ґрунті ненависті.
- Надати правоохоронним органам набір конкретних ознак (відомих як «ознаки упередженості» – див. додаток 1), що допоможе їм у виявленні антисемітського мотиву упередження в злочинах на ґрунті ненависті, визнаючи при цьому, що наявність таких ознак сама собою не є беззаперечним доказом того, що інцидент є злочином на ґрунті ненависті⁶⁰.
- Організовувати навчальні та інформаційні заходи для співробітників правоохоронних органів з метою посилення їхнього потенціалу щодо розуміння

58 До переліку входять держави-учасниці ОБСЄ, які протягом зазначеного періоду принаймні один раз подавали інформацію.

59 *Механізми збору та моніторингу даних про злочини на ґрунті ненависті*, див. примітку 5.

60 *Злочини на ґрунті ненависті: запобігання та реагування*, див. примітку 11.

особливостей антисемітських злочинів на ґрунті ненависті за допомогою розгляду відповідних конкретних прикладів і сценаріїв.

Рекомендація:

Урядам слід забезпечувати навчання персоналу правоохоронних органів з метою посилення їхнього потенціалу та покращення розуміння антисемітських злочинів на ґрунті ненависті, способів їх реєстрації та реагування на них.

Приклад належної практики:

У Болгарії та Польщі БДІПЛ реалізувало Навчальну програму з питань протидії злочинам на ґрунті ненависті для прокурорів (РАНСТ) і Навчальну програму з питань протидії злочинам на ґрунті ненависті для працівників правоохоронних органів (ТАНСЛЕ). Програма РАНСТ націлена на вдосконалення навичок працівників прокуратури щодо розпізнавання, розслідування та кримінального переслідування повного спектру злочинів на ґрунті ненависті, зокрема, і тих, що викликані антисемітизмом. Навчання допомагає учасникам покращити розуміння суті злочинів на ґрунті ненависті, обставин їх скоєння та їх наслідків, зміцнити знання міжнародних стандартів і внутрішнього законодавства у сфері боротьби зі злочинами на ґрунті ненависті та вдосконалити здатність доводити мотив ненависті в суді. ТАНСЛЕ – це програма, спрямована на поліпшення навичок працівників поліції щодо розпізнавання, розуміння та розслідування злочинів на ґрунті ненависті. Вона також має на меті вдосконалення навичок працівників поліції щодо запобігання злочинам на ґрунті ненависті та реагування на них, ефективної взаємодії з постраждалими громадами та посилення громадської довіри і співпраці з правоохоронними органами.

- Організувати зустрічі з питань збору даних за участі відповідних державних та недержавних зацікавлених сторін з метою покращення збору даних і забезпечення спільного розуміння й категоризації наявних даних.
- Поширювати доповіді про антисемітські злочини на ґрунті ненависті, підготовлені організаціями громадянського суспільства, аби підвищити обізнаність державних посадових осіб щодо проявів сучасного антисемітизму.
- На підставі зібраних даних організувати проведення досліджень, які допоможуть отримати більш повне уявлення про прояви антисемітизму.
- Спонукаати співробітників правоохоронних органів брати до уваги сприйняття злочину потерпілим при реєстрації та розслідуванні злочинів на ґрунті ненависті. Інакше кажучи, якщо, на думку потерпілого, мотивом певного злочину був антисемітизм, поліція автоматично реєструє його як злочин на ґрунті ненависті⁶¹.

61 Механізми збору та моніторингу даних про злочини на ґрунті ненависті, див. примітку 5, ст. 15.

Рекомендація:

Реєструючи злочини, співробітники правоохоронних органів повинні брати до уваги сприйняття злочину потерпілим, визнаючи те, що якщо, на думку потерпілого, мотивом злочину був антисемітизм, то такий імовірний мотив упередження необхідно запротоколювати і він має стати частиною розслідування.

Приклад належної практики:

Великобританія застосовує широкий підхід до врахування сприйняття злочину потерпілим як основи для його реєстрації як злочину на ґрунті ненависті. Якщо потерпілий або будь-яка інша особа сприймає те чи інше правопорушення як злочин на ґрунті ненависті, зазначаючи при цьому конкретний мотив упередження, поліція реєструє його як імовірний злочин на ґрунті ненависті та проводить розслідування відповідним шляхом.

- Сприяти наданню відомостей про антисемітські злочини на ґрунті ненависті шляхом забезпечення доступних і конфіденційних механізмів повідомлення.
- Підвищувати обізнаність серед членів єврейської громади про те, де і як можна повідомити про інциденти.

Програми БДІПЛ із посилення потенціалу

Країни-учасниці ОБСЄ доручили БДІПЛ розробити програми для надання їм допомоги в боротьбі зі злочинами на ґрунті ненависті. З цією метою БДІПЛ розробило Навчальну програму з питань протидії злочинам на ґрунті ненависті для працівників правоохоронних органів (TANCLE). Цю програму було впроваджено в кількох країнах, і її адаптують відповідно до потреб кожної країни. Програма є доступною для всіх держав-учасниць ОБСЄ (за потребою). Вона спрямована на надання допомоги правоохоронним органам щодо:

- забезпечення ефективного розслідування та судового переслідування злочинів на ґрунті ненависті;
- розуміння основи, контексту та особливостей злочинів на ґрунті ненависті;
- підвищення рівня знань про національне законодавство у сфері боротьби зі злочинами на ґрунті ненависті;
- сприяння запобіганню злочинам;
- заохочення співпраці громадськості з правоохоронними органами та підвищення поваги до них;
- налагодження конструктивних зв'язків із маргінальними групами та групами, які перебувають під загрозою;
- забезпечення того, щоб методи правоохоронної роботи слугували захисту та зміцненню прав людини, а також заохоченню недискримінації⁶².

62 TANCLE, див. примітку 10.

8. Надання аргументів на підтвердження потреб єврейських громад, пов'язаних із безпекою, шляхом співпраці з цими громадами щодо збору даних

Політика, що ґрунтується на фактах

Точні та достовірні дані є обов'язковою передумовою ефективної боротьби зі злочинами на ґрунті ненависті. Правильно розроблені механізми реєстрації та систематизації даних дають правоохоронним органам змогу збирати інформацію про місцеві моделі злочинів на ґрунті ненависті, допомагають правильно розподіляти ресурси, а також забезпечують більш ефективне розслідування окремих видів справ. Розробники політики можуть потім використовувати цю інформацію для ухвалення ефективних рішень і налагодження спілкування з постраждалими громадами та широкою громадськістю з приводу масштабів злочинів на ґрунті ненависті та способів реагування на них⁶³.

Збір даних про антисемітські злочини на ґрунті ненависті є одним із найважливіших способів, за допомогою яких уряди можуть оцінити пов'язані з антисемітизмом виклики і документально підтвердити потреби єврейських громад у забезпеченні безпеки. Відмова від збору таких даних може сприйматись як применшення проблеми або заперечення її існування.

Рекомендація:

Урядам слід збирати дані про антисемітські злочини на ґрунті ненависті, аби більш точно оцінювати потреби єврейських громад у безпеці та ефективніше виділяти ресурси.

Приклад належної практики:

У Швеції дані про злочини на ґрунті ненависті спочатку фіксуються за допомогою наявних у поліції звичайних механізмів реєстрації. Поліція складає письмовий звіт про всі інциденти в електронній системі реєстрації злочинів, у якій їх може бути позначено як «імовірні злочини на ґрунті ненависті». Реєстрація інцидентів може відбуватися на основі звернення потерпілого до поліції, повідомлень через мережу Інтернет, анонімних дзвінків та протоколів поліції з місця злочину.

Після внесення повідомлень про злочини до системи Шведська національна рада із запобігання злочинності виконує пошук за ключовими словами (наприклад, «синагога») у текстовій частині всіх поліцейських звітів щодо конкретної категорії злочинів для виявлення справ, які, імовірно, є пов'язаними зі злочинами на ґрунті ненависті, аби додати їх до офіційних показників. Цей метод може надати інформацію, аналіз якої допоможе зрозуміти види кримінальних правопорушень, що вчиняються, та пов'язані з ними мотиви упередження.

63 Механізми збору та моніторингу даних про злочини на ґрунті ненависті, див. примітку 5.

У багатьох державах-учасницях ОБСЄ організації громадянського суспільства накопичили значний досвід у сфері збору даних щодо злочинів на ґрунті ненависті. Хоча офіційна статистика в деяких країнах стверджує, що антисемітські злочини на ґрунті ненависті не є проблемою, дані організацій громадянського суспільства свідчать про те, що антисемітські злочини на ґрунті ненависті – це реальність, яку не можна заперечувати. У деяких країнах державні установи співпрацюють із єврейськими громадами щодо обміну даними про антисемітські злочини на ґрунті ненависті, а також щодо їх перевірки та збору на основі зрозумілого і прийнятого всіма визначення того, чим є злочин на ґрунті ненависті. Якщо поліція та общинні організації обмінюються відомостями, то такі відомості зазвичай надаються анонімно з метою захисту персональних даних.

Обмін даними державних та недержавних структур не лише робить такі дані більш точними і допомагає краще їх зрозуміти, але й сприяє вирішенню проблеми неповідомлення відомостей та відмови від їх реєстрації. Обмін даними може бути ще ефективнішим, якщо співпрацю між державними та недержавними структурами закріплено шляхом підписання меморандуму або протоколу. Спільна робота державних і недержавних експертів дає змогу максимально ефективно використовувати зібрані дані для аналізу тенденцій та розроблення політики. Обмін даними також сприяє підвищенню рівня довіри громад до органів державної влади.

Рекомендація:

Державні органи можуть співпрацювати з громадянським суспільством, зокрема з єврейськими організаціями, щодо обміну даними про антисемітські злочини на ґрунті ненависті, а також їх перевірки та збору, з метою отримання більш точної статистики та уникнення випадків неповідомлення відомостей і відмови від їх реєстрації.

Приклад належної практики:

У Франції Служба безпеки єврейської громади (SPCJ) тісно співпрацює з Відділом у справах жертв Міністерства внутрішніх справ Франції, щомісячно проводячи перевірку окремих справ, аби створити умови для детального та надійного моніторингу. Щорічні звіти SPCJ містять перелік антисемітських дій, про які було повідомлено поліції та SPCJ. Такі звіти проходять перехресну перевірку зі звітами різних поліцейських відділень та «зводяться» в Міністерстві внутрішніх справ.

Співпраця з єврейськими громадами щодо збору даних також може допомогти:

- у вирішенні проблеми неповідомлення відомостей, оскільки представники єврейської громади можуть відігравати певну роль у заохоченні членів громади щодо використання таких механізмів, як повідомлення поліції про інцидент у режимі онлайн, по телефону або через третіх осіб. Вони також можуть виступати посередниками між потерпілими та владою;

- у досягненні кращого розуміння державними посадовими особами контексту, у якому вчиняються злочини на ґрунті ненависті, а також впливу, який вони справляють на єврейські громади. Отримання інформації з перших рук про цілу низку подій, які фіксує єврейська громада, може поліпшити розуміння державними посадовими особами проблеми поширеності антисемітизму і, таким чином, сприяти вдосконаленню урядових заходів реагування на цю проблему.

9. Надання впевненості громаді в разі нападу

Державні посадові особи та представники громадянського суспільства повинні визнавати і засуджувати кожен антисемітський напад, незалежно від характеру та тяжкості скоєного злочину. Навіть незначні правопорушення за відсутності відповідної реакції можуть швидко перерости в більш серйозні інциденти. Прояви антисемітизму в публічних дискусіях можуть також викликати тривогу в єврейських громадах, якщо їх залишати без осуду та негайної реакції.

Антисемітський напад може справити ще сильніший негативний вплив у разі неналежної реакції з боку держави. І навпаки, заяви державних посадових осіб можуть неабияк вплинути на рівень впевненості громади. Щоб забезпечити належну реакцію в довгостроковій перспективі, державним посадовим особам слід координувати свої дії з лідерами громади та консультуватися з ними.

Аби додати впевненості єврейській громаді після нападу, державні посадові особи та політичні представники можуть:

- зробити заяву, що засуджує антисемітський напад, у пресі або соціальних мережах;
- відвідати єврейську громаду після нападу, аби взяти участь у службі чи пам'ятній церемонії;
- організувати посилену поліцейську охорону і патрулювання, аби громада, яка зазнала нападу, отримала заспокійливий сигнал;
- звернутися до членів єврейської громади і проконсультуватися з ними з приводу того, які ініціативи можна реалізувати для вжиття подальших заходів та запобігання нападам у майбутньому. Державним посадовим особам слід консультуватися не лише з лідерами громади, але й з іншими її представниками, пересвідчуючись, що серед них є жінки та молодь.

Громадянське суспільство також відіграє певну роль у ліквідації наслідків серйозних інцидентів, зокрема, у співпраці з парламентарями та державними посадовими особами. Такі стратегії, як відкрита й публічна демонстрація громадянської солідарності з єврейськими громадами, визнання впливу антисемітських нападів на єврейські громади та заяви про політику нульової терпимості до будь-яких проявів антисемітизму, довели свою ефективність у низці країн.

Рекомендація:

Громадянське суспільство може відігравати важливу роль у наданні єврейській громаді впевненості після нападу (зокрема, у співпраці з парламентарями та державними посадовими особами, а також іншими громадами), публічно демонструючи солідарність і проголошуючи політику нульової терпимості до антисемітизму.

Приклади належної практики:

Після того як Головний рабин Франції закликав євреїв носити ярмулки (традиційний головний убір), аби продемонструвати «єдиний фронт» проти антисемітизму, одна з італійських газет у День пам'яті жертв Голокосту роздала ярмулки разом зі своїм щоденним випуском на знак солідарності з єврейськими громадами в Європі перед обличчям щораз більшого антисемітизму.

У США в березні 2017 р. Конференція лідерства з питань громадянських прав і прав людини та 155 громадянських і правозахисних груп виступили з відкритим листом, у якому закликали державні виконавчі органи більш оперативно та рішуче реагувати на інциденти на ґрунті ненависті, у відповідь на тривожне зростання кількості свідчень і повідомлень про акти насильства та залякування на ґрунті ненависті. У заяві згадувалися численні інциденти, зокрема: вбивство з вогнепальної зброї громадянина США індійського походження, який сповідував індуїзм; чотири випадки підпалу мечетей; численні повідомлення про замінування єврейських общинних центрів, синагог та офісів Антидифамаційної ліги у всій країні; напад на американського сикха біля його будинку із застосуванням вогнепальної зброї; напад на латиноамериканця та іспаномовну жінку через їхню етнічну належність; вбивство сімох жінок-трансгендерів, які мали відмінний від білого колір шкіри. У заяві зазначено, що ніхто не повинен зазнавати актів насильства чи залякування з огляду на расу, етнічну належність, релігію, сексуальну орієнтацію, стать, гендерну ідентичність, інвалідність чи національне походження.

Широка громадськість може допомогти єврейській громаді набути впевненості після нападу шляхом визнання антисемітського характеру інциденту і спрямування потужного сигналу на підтримку релігійної та культурної різноманітності. Представники громадськості можуть продемонструвати свою відданість роботі над побудовою суспільства, у якому євреї відчуватимуть себе в безпеці, відкрито сповідуючи свою релігію та виражаючи свою самобутність і зв'язок з Ізраїлем.

10. Надання підтримки жертвам антисемітських нападів

Мінімальні стандарти Європейського Союзу щодо прав, підтримки та захисту жертв злочинів

Жертви злочинів потребують шанобливого, делікатного і професійного ставлення та поведження, що виключає дискримінацію будь-якого виду за ознаками раси, кольору шкіри, етнічного або соціального походження, генетичних особливостей, мови, релігії чи переконань, політичних або інших поглядів, належності до національних меншин, майнового стану, народження, інвалідності, віку, статі, гендерного вираження, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації, статусу резидента чи здоров'я. У процесі будь-яких контактів уповноважених органів, що діють у рамках кримінального провадження, із жертвами злочинів, а також при наданні будь-якої допомоги, пов'язаної з безпосереднім контактом, у рамках підтримки жертв або звершення відновного правосуддя, необхідно зважати на особисте становище та нагальні потреби жертв злочину, їхній вік, стать, можливу інвалідність і ступінь зрілості, виявляючи цілковиту повагу щодо їхньої фізичної, психічної та моральної недоторканності. Жертви злочинів повинні бути захищеними від вторинної та повторної віктимізації, залякування і помсти. Їм слід надавати відповідну підтримку з метою сприяння їхньому відновленню, а також для них потрібно забезпечувати належний доступ до правосуддя⁶⁴.

Органи державної влади можуть надати цінну допомогу єврейським громадам у зведенні до мінімуму шкоди, завданої тривожною подією, і сприянні поверненню громад до повсякденного життя після нападу.

Для надання більш ефективної підтримки жертвам антисемітських нападів уряди можуть:

- спільно з національними правозахисними установами, науковцями, неурядовими організаціями (НУО) та міжнародними організаціями проводити дослідження, що допомагають більш точно визначати потреби жертв антисемітських нападів;
- консультуватися з єврейськими громадами та відповідними організаціями з підтримки жертв з метою розроблення ефективних стратегій надання підтримки жертвам нападів;
- забезпечити розуміння правоохоронними органами структури єврейських громад і обов'язків їхніх членів;
- застосовувати диференційований підхід після кожного інциденту (у деяких випадках достатньо надати психологічну підтримку без необхідності залучення правоохоронних органів);

⁶⁴ Директива Європейського парламенту, див. примітку 47.

- забезпечити проходження особами, які надають підтримку жертвам, навчання з питань конкретних особливостей єврейської громади.

Оскільки співробітники правоохоронних органів є першими, хто реагує на антисемітські злочини на ґрунті ненависті, їм слід пам'ятати про релігійні обряди та потреби потерпілого. Розуміння і врахування єврейської релігійної практики та єврейських свят і традицій може бути корисним при опитуванні потерпілих і свідків, фіксуванні доказів та виконанні інших поліцейських функцій.

Практичні питання охорони правопорядку в шабат

Шабат (іврит), також відомий як *шабес* (ідиш), – один із найбільш важливих аспектів єврейської віри. У шабат, що триває від заходу сонця в п'ятницю до заходу сонця в суботу, євреї повинні утримуватися від «роботи», вшановуючи сьомий день творіння, у який Бог завершив свою працю. Традиційно в шабат євреї разом із сім'єю відвідують богослужіння в синагозі та збираються за святковим столом у колі рідних і друзів.

Зазвичай повідомлення про злочини, що не потребують невідкладного реагування, надходять аж після завершення шабату чи свята, оскільки в цей час ортодоксальні євреї не бажають писати пояснення або підписуватися власним іменем і не користуються телефоном⁶⁵.

---

65 Див. додаток 4.

Додатки

Додаток 1.

Огляд ознак упередженості

Антисемітські злочини на ґрунті ненависті – це злочини на ґрунті ненависті, викликані упередженням щодо євреїв. Наявність «антисемітського мотиву упередження» означає, що зловмисник вибрав мішень злочину на основі упередженого припущення про єврейську належність особи або її зв'язок із євреями. Мішенню може бути людина чи майно, що правильно або помилково асоціюється з євреями. Жертва не обов'язково має бути євреєм, аби проти неї було скоєно антисемітський злочин на ґрунті ненависті. Такі злочини можуть бути спрямовані на мішені, пов'язані з Ізраїлем, єврейською історією та Голокостом.

Ознаки упередженості – це один або кілька фактів, які дають підстави вважати, що злочин могли скоїти на підставі упередження. Ці ознаки надають об'єктивні критерії, за якими можна судити про ймовірний мотив, проте вони не є беззаперечним доказом того, що дії злочинця були мотивовані упередженням.

Ознаки упередженості допомагають поліції, прокуратурі та НУО шляхом аналізу визначити, чи може повідомлений злочин бути злочином на ґрунті ненависті. Наявність таких ознак є приводом для початку процесу пошуку доказів за допомогою вмілого проведення опитувань або ретельного розслідування. Ознака упередженості може, хоча й не обов'язково, бути доказом у суді.

Нижче наведено невичерпний перелік ознак наявності упередження для антисемітських злочинів на ґрунті ненависті.

Сприйняття того, що сталося, жертвою/свідком/експертом

Якщо жертва або свідок вважає, що зловмисник діяв з антисемітських мотивів, то злочин необхідно розслідувати як антисемітський. Треті особи, такі як представники громадянського суспільства чи єврейської общинної організації, що займається фіксуванням антисемітських інцидентів, або незалежні експерти, також можуть виявити мотив упередження, який для жертви чи свідка був неочевидним.

Коментарі, письмові заяви, жести або графіті

Часто особи, які вчиняють злочини на ґрунті ненависті, чітко заявляють про свої упередження до, під час або після злочину. Важливими доказами в більшості злочинів на ґрунті ненависті є слова або символи, що їх використовували самі зловмисники. Особи, які скоюють злочини на ґрунті ненависті, зазвичай хочуть послати сигнал своїм жертвам, їхнім громадам і суспільству в цілому. Такі сигнали (від викрикування образ – до графіті) є вагомими доказами наявності мотиву упередження. Наведені нижче запитання можуть допомогти визначити, чи був наявний антисемітський мотив упередження в тому чи іншому злочині:

- Чи висловлював підозрюваний які-небудь коментарі або надсилав письмові заяви з приводу євреїв, Ізраїлю чи Голокосту, належності (або можливої належності) жертви до єврейської громади або фактичного чи можливо-го ізраїльського громадянства жертви? З огляду на це важливо нагадати, що антисемітські заяви чи гасла можуть помилково представлятися просто як критика Ізраїлю або антисіонізм. Крім того, необхідно зазначити, що антисемітизм може виражатися в зашифрованому або завуальованому вигляді. Наприклад, згадки про Хайбар викликають асоціації з історією про євреїв Хайбара, що стали жертвами масових убивств на Арабському півострові 1400 років тому, а знак «88» є цифровим кодом, який прихильники ідей вищості білої раси використовують замість фрази «Хайль Гітлер».
- Чи було помічено на місці, де стався інцидент, малюнки, графіті, карикатури або твори, що зображують і очорняють євреїв? Чи було залишено на місці події нацистську символіку або інші символи, які в контексті відповідної країни можуть вважатися такими, що розпалюють ненависть? Важливо пам'ятати, що не кожен інцидент, який супроводжується нанесенням свастики, є антисемітським інцидентом. Свастика також використовується в контексті злочинів на ґрунті ненависті, викликаних іншими упередженнями, хоча часто її використання вказує на ознаки антисемітизму.
- Якщо мішенню було місце, яке має релігійне або культурне значення, чи було залишено на місці інциденту щось, що могло образити почуття євреїв (наприклад, свинина або кров)?
- Чи було який-небудь єврейський символ (наприклад, Зірка Давида) залишено на місці інциденту або намальовано на стіні?

Контекст злочину

Релігійні або інші відмінності між зловмисником та жертвою самі собою не є ознакою упередженості. Однак наведені нижче запитання можуть допомогти пролити світло на розуміння контексту злочину і послугувати підказкою для встановлення наявності антисемітського мотиву.

- Чи підтримує зловмисник будь-яку групу, відому своїм ворожим ставленням до євреїв? Чи впливає з наявних доказів, що, на думку зловмисника, конфлікт між Ізраїлем та Палестиною виправдовує напади на євреїв?
- Чи спостерігається в місцевості, де стався інцидент, значна чисельна перевага членів іншої групи над єврейським населенням?
- Чи можливо було визначити, що жертва є євреєм, за такими зовнішніми ознаками, як носіння яремки, Зірки Давида на шії або футболки з емблемою єврейської футбольної команди чи команди, яка сприймається широким загалом як єврейська?
- Чи був цей злочин спрямований проти особи, яка відкрито виступала на захист прав єврейської громади?
- Чи брав потерпілий у момент інциденту участь у заходах, організованих єврейською громадою, організацією, пов'язаною з єврейською громадою, або організацією, яка могла сприйматись як така, що пов'язана з Ізраїлем чи єврейською громадою?

Організовані групи, що пропагують ненависть⁶⁶

Не всі злочини на ґрунті ненависті вчиняються організованими групами, однак члени таких груп або особи, пов'язані з ними, часто є причетними до скоєння зазначених злочинів. Ствердні відповіді на наведені нижче запитання свідчать про наявність ознак упередженості:

- Чи було знайдено на місці події предмети, які дають підстави припускати, що злочин було скоєно неонацистами, іншою націоналістичною організацією екстремістської спрямованості або міжнародною терористичною організацією?
- Чи демонстрував правопорушник підтримку дій або місії будь-якої терористичної організації, що скоює напади на євреїв, або схвалював такі дії відкрито?
- Чи були дії зловмисника ідентичними діям терористів, які напали на єврейські громади?
- Чи висловлював правопорушник підтримку яким-небудь антисемітським групам у соціальних мережах?
- Чи є свідчення того, що одна з таких груп діє в районі, де стався інцидент (наприклад, антисемітські плакати, графіті або листівки)?
- Чи дотримувався зловмисник поведінки, яка є ознакою членства в організації, що пропагує ненависть, такої як використання нацистських вітань або інших жестів, пов'язаних із правими антисемітськими рухами, чи виступи із заявами, які заперечують Голокост або применшують його наслідки?

⁶⁶ Як приклад, База даних символів ненависті АДЛ містить огляд багатьох символів ненависті, які переважно використовуються в США (Демонстрація ненависті: База даних символів ненависті), adl.org, <<https://www.adl.org/education/references/hate-symbols>>.

- Чи були у зловмисника одяг, татуювання або інші розпізнавальні знаки, що вказують на його належність до групи, яка пропагує екстремізм чи ненависть?
- Чи виступали останнім часом групи, які пропагують ненависть або неонацистські ідеї, з відкритими погрозами на адресу єврейської громади, наприклад, через соціальні мережі?

Місце і час

Місце і час скоєння злочину можуть також свідчити про наявність антисемітського упередження. Відповіді на наведені нижче запитання можуть вказати на наявність ознак упередженості:

- Чи стався інцидент на тлі ескалації конфлікту на Близькому Сході за участі Ізраїлю?
- Чи стався інцидент у день, який має особливе значення? Приклади таких днів:
  - o релігійні свята (Йом-Кіпур, Рош Ха-Шана, Песах тощо);
  - o дні пам'яті жертв Голокосту, такі як 27 січня, 19 квітня чи 9 листопада, річниця погрому або подія, що має особливе значення з погляду місцевої чи національної історії Голокосту;
  - o день, що має особливе значення для націоналістів, який екстремістські та праві групи можуть використати як нагоду для організації демонстрацій і маршів.
- Чи стався інцидент у день, який має особливе значення для неонацистів? Приклади таких днів:
  - o 12 січня – народження Альфреда Ернста Розенберга і Германа Герінга;
  - o 30 січня – призначення Адольфа Гітлера канцлером Німеччини;
  - o 13 лютого – бомбардування Дрездена;
  - o 20 квітня – народження Адольфа Гітлера;
  - o 30 квітня – смерть Адольфа Гітлера;
  - o 6 червня – висадка союзних військ у Нормандії. Цей день використовують деякі неонацистські групи для засвідчення своєї незмінної вірності нацизму;
  - o 21 червня – день літнього сонцестояння. Велика кількість неонацистських груп святкує цей день, розпалюючи багаття;
  - o 22 червня – початок вторгнення нацистської Німеччини на територію Радянського Союзу під час Другої світової війни;
  - o 29 липня – проголошення Гітлера лідером Націонал-соціалістичної робітничої партії Німеччини;

- o 17 серпня – смерть Рудольфа Гесса;
- o 15 жовтня – смерть Германа Герінга;
- o 9 листопада – день «пивного путчу» оголошено державним святом у нацистській Німеччині на честь 16 нацистів, які загинули під час невдалої спроби Адольфа Гітлера захопити владу в Мюнхені 8–9 листопада 1923 р. 9 листопада також є річницею погромів «кришталевої ночі» 1938 р.
- Чи стався інцидент у день, який має особливе значення з погляду конфлікту на Близькому Сході?
- Чи стався інцидент на тлі поточного громадського обговорення питань, пов'язаних із єврейською громадою, наприклад, щодо обрізання або реституції?
- Чи стався інцидент напередодні шабату (у п'ятницю ввечері)?
- Чи перебувала жертва в момент інциденту на території або поблизу синагоги, єврейської школи, єврейського цвинтаря чи будівлі, що належить єврейській громаді?
- Чи зазнала жертва нападу поблизу місця, що асоціюється з євреями, такого як єврейський музей, єврейський ресторан, посольство Ізраїлю або місце проведення фестивалю єврейської культури?
- Чи було пошкоджено який-небудь предмет, що має релігійне чи культурне значення для євреїв, такий як менора?
- Чи були дії зловмисника спрямовані виключно проти євреїв?

Закономірності/частота виникнення попередніх злочинів або інцидентів

Злочини на ґрунті ненависті часто є не окремими подіями, а частиною більш широкої картини. Отже, щоб виявити ознаки упередженості, доцільно поставити такі запитання:

- Чи відбувалися в тій самій місцевості інші антисемітські злочини на ґрунті ненависті?
- Чи спостерігалась останнім часом ескалація антисемітських інцидентів: від дрібного цькування та кримінально некараних дій – до більш серйозних кримінальних діянь, таких як вандалізм або нанесення тілесних ушкоджень?
- Чи надходили останнім часом на адресу потерпілого або єврейської громади чи організації, до якої належить потерпілий, погрози або інші форми залякування, такі як телефонні дзвінки чи листи?

Характер насильства

Злочини на ґрунті ненависті здебільшого є злочинами, що передбачають певний сигнал, тому вони зазвичай пов'язані з високим ступенем насильства, пошкоджень і жорстокості. Наведені нижче запитання дають змогу виявити ознаки упередженості:

- Чи був спосіб скоєння нападу характерним для організованої групи, яка пропагує ненависть, або терористичної організації?
- Чи могло це діяння бути скоєним під впливом того чи іншого резонансного антисемітського нападу або мати на меті його повторення?
- Чи супроводжувався інцидент неспровокованим і грубим насильством або поведженням, що принижує гідність?
- Чи було правопорушення вчинено публічно або способом, що передбачає його оприлюднення, таким як запис і розміщення в мережі Інтернет?

Додаток 2.

Конкретні приклади

Наведені нижче конкретні приклади можуть використовуватися в контексті заходів із посилення потенціалу з метою вивчення методів роботи з ознаками упередженості.

Під час обговорення конкретних прикладів слід ставити такі запитання:

- Що б Ви запитали, якби Вам довелося розслідувати цей інцидент?
- Які відомості Ви б намагались отримати?

1. Пограбування житла і зґвалтування

Конкретний приклад № 1

10 грудня 2014 р. в передмісті однієї зі столиць, де мешкає численна єврейська громада, троє чоловіків у масках увірвалися до квартири молодої єврейської сім'ї. Зв'язавши молодого чоловіка, вони зґвалтували його молодшу дружину та пограбували їхню квартиру. Нападники вимагали грошей, кредитних карток і коштовностей, постійно повторюючи фрази на зразок «у вас, євреїв, є гроші» та «ви, євреї, тримаєте гроші вдома, а не в банку». Через два дні нападників затримали і їм було пред'явлено обвинувачення. Невдовзі потому тодішній міністр внутрішніх справ виступив із публічним зверненням, у якому засудив напад і заявив, що «зв'язок із антисемітизмом є, очевидно, доведеним». Він додав, що попередні результати розслідування свідчать про те, що нападники обрали своїх жертв «з огляду на припущення, що бути євреєм – означає мати гроші».

2. Інциденти, спрямовані проти активістів, які сприяють поширенню єврейської культури

Конкретний приклад № 2

Директор культурної установи, що спеціалізується на питаннях культурної спадщини одного з міст, зокрема його єврейського минулого, сам не був євреєм, однак роками потерпав від антисемітських висловлювань та насильства. У різний час сталася низка інцидентів: до його вікон жбурляли каміння з намальованою на ньому свастикою; для знешкодження вибухового пристрою, залишеного поблизу його будинку, доводилося викликати загін вибухотехніків; по всьому місту роками розклеювалися плакати з його обличчям та єврейськими символами й антисемітськими погрозами. У жодному з випадків зловмисників не було ідентифіковано та притягнуто до відповідальності, а кримінальні провадження з часом було закрито.

3. Антисемітські образи

Конкретний приклад № 3

У 2012 р. в одній зі столиць сталося кілька інцидентів, пов'язаних із антисемітськими образами та упередженням щодо євреїв. Колишнього головного рабина привселюдно образив чоловік, який сказав йому: «Я ненавиджу всіх євреїв». Під час іншого інциденту чоловік неодноразово вигукував антисемітські зауваження на вході до єврейського молитовного дому в південній частині міста. 5 жовтня 2012 р. той самий чоловік повернувся до єврейського молитовного дому, ударив єврейського чоловіка ногою в груди, наніс йому удар по голові та вигукнув: «Ви, кляті євреї, здохнете».

Нападника було заарештовано, після чого його справу було розглянуто в прискореному порядку. Йому інкримінували вчинення насильницьких дій щодо члена громади з мотивів упередженості, поєднаних із заподіянням легких тілесних ушкоджень. Його було засуджено до двох років позбавлення волі.

4. Осквернення єврейського цвинтаря

Конкретний приклад № 4

У 2014 р. єврейський цвинтар на околиці невеликого міста, у якому немає єврейського населення, було осквернено нанесенням антисемітського графіті. На могильних плитах аерозольною фарбою було нанесено гасла на зразок «брудні євреї», «Голокосту не було, але буде» та «Голокост – брехня».

Правопорушники навмисно вибрали закинутий цвинтар, а не той, що був під наглядом. Нанесені фарбою гасла часто використовуються на сайтах, які пропагують антисемітизм та заперечення Голокосту. Органи влади місцевого та національного рівнів засудили інцидент. Поліція зареєструвала інцидент як антисемітський злочин на ґрунті ненависті, однак не змогла ідентифікувати правопорушників і притягнути їх до відповідальності.

5. Напад на меморіал жертвам Голокосту

Конкретний приклад № 5

Упродовж багатьох років меморіал жертвам Голокосту зазнавав численних нападів. У 2015 р., у першу ніч Рош Ха-Шана (єврейський Новий рік), невідомі зловмисники розклали навколо монумента автомобільні покришки, облили їх займистою речовиною та підпалили. Цей інцидент став шостим нападом на об'єкт за 2015 рік. Правопорушників не знайшли.

6. Стрілянина в єврейському общинному центрі

Конкретний приклад № 6

У 2014 р., напередодні Песаха, колишній очільник нині ліквідованої організації, що об'єднувала прихильників ідей вищості білої раси, двічі влаштував стрілянину: спершу – біля єврейського общинного центру, а потім – біля єврейського будинку для людей похилого віку. Усього жертвами стрілянини стало троє людей. Жоден із трьох загиблих не був євреєм. Убивцю було заарештовано одразу після нападу. Після судового розгляду його було засуджено за: вбивство за обтяжливих обставин, замах на вбивство, скоєння нападу та незаконне носіння зброї. У суді нападник заявив, що розстріляв своїх жертв через те, що хотів убити євреїв перед тим, як померти.

Додаток 3.

Зведена таблиця

Рід занять	Чим я можу допомогти у вирішенні проблеми?	З ким я можу співпрацювати для вирішення проблеми?	Як я можу використувати цю публікацію?
Член парламенту	<p>Ухвалити конкретне спеціалізоване законодавство про боротьбу зі злочинами на ґрунті ненависті, яке передбачатиме ефективне покарання з огляду на тяжкість злочинів, мотивованих упередженням.</p> <p>Звернутися до БДІПЛ за аналізом законодавства чи окремих законів, що стосуються злочинів на ґрунті ненависті.</p> <p>Ініціювати вивчення та розгляд на парламентському рівні питання про те, чи є необхідність докладати більших зусиль для задоволення потреб єврейських громад у забезпеченні безпеки.</p> <p>Встановити контакт із представниками єврейської громади у своєму окрузі, аби дізнатися про проблеми, що їх непокоять.</p> <p>Використовувати всі можливості для засудження і відкидання будь-яких проявів антисемітизму в Інтернеті та за його межами, а також звертатися до експертів для виявлення зашифрованих проявів антисемітизму.</p>	<p>Об'єднати зусилля з однопартійцями і парламентарями з інших партій.</p> <p>Дізнатися більше про роботу міжнародних парламентських органів щодо протидії антисемітизму.</p> <p>Тісно співпрацювати з громадськими активістами і релігійними лідерами у своїй громаді для створення коаліції з протидії антисемітизму.</p>	<p>Ознайомитися з міжнародними зобов'язаннями щодо вирішення цієї проблеми.</p> <p>Перевірити, чи є можливість запропонувати або підтримати одну з перелічених конкретних практичних ініціатив чи взяти в ній участь.</p> <p>Дізнатися про конкретні особливості антисемітських злочинів на ґрунті ненависті з метою посилення власної боротьби з антисемітизмом.</p>

Рід занять	Чим я можу допомогти у вирішенні проблеми?	З ким я можу співпрацювати для вирішення проблеми?	Як я можу використувати цю публікацію?
<p>Державний службовець</p>	<p>Ініціювати розроблення тренінгу з питань антисемітських злочинів на ґрунті ненависті для державних службовців, особливо для тих, хто здійснює контроль та формування навчальних програм для співробітників органів кримінального правосуддя.</p> <p>У рамках своїх посадових обов'язків і поноважень ініціювати кампанію з підвищення обізнаності про необхідність протидії антисемітизму.</p> <p>Органи внутрішніх справ / юстиції: з'ясувати стан справ зі збором даних про антисемітські злочини на ґрунті ненависті у своїй країні та усунути прогалини в даних, якщо такі є.</p> <p>Органи внутрішніх справ / юстиції: провести оцінку та перевірку на предмет наявності механізмів, політики й заходів, покликаних задовольнити пов'язані з безпекою потреби єврейських громад і забезпечити захист єврейських об'єктів.</p>	<p>Звернутися за інформацією до наукових експертів або дослідних інститутів, а також до організацій громадянського суспільства, які мають досвід проведення таких тренінгів.</p> <p>Співпрацювати з місцевими органами влади, організаціями громадянського суспільства та партнерами серед ЗМІ.</p> <p>Встановити контакт із єврейськими громадами та організаціями громадянського суспільства, аби більш детально ознайомитися з їхніми відомостями щодо злочинів на ґрунті ненависті.</p> <p>Зв'язатися з єврейською громадою і встановити контакт з її органом, відповідальним за забезпечення безпеки.</p>	<p>Ознайомитися зі спектром антисемітських нападів у регіоні ОБСЄ та з основними обставинами, що слугують фоном для таких нападів.</p> <p>Зрозуміти, чому підвищення обізнаності щодо цієї проблеми є настільки важливим.</p> <p>Одержати доступ до відповідних інформаційних ресурсів та ідей щодо важливості збору даних про злочини на ґрунті ненависті.</p> <p>Розглянути практичні пропозиції щодо того, чому і як державні посадові особи можуть співпрацювати з єврейськими громадами у сфері безпеки.</p>

Рід занять	Чим я можу допомогти у вирішенні проблеми?	З ким я можу співпрацювати для вирішення проблеми?	Як я можу використувати цю публікацію?
<p>Співробітник правоохоронних органів</p>	<p>Визначити, чи міг зареєстрований та розслідуваний вами злочин бути викликаний упередженням.</p> <p>Домовитися про зустріч із місцевою єврейською громадою, щоб налагодити контакти та дізнатись, які питання безпеки викликають у них занепокоєння і як саме функціонує громада.</p> <p>Посилити власний потенціал щодо розуміння суті антисемітських злочинів на ґрунті ненависті та реагування на них.</p> <p>Розглянути можливості співпраці з єврейською громадою щодо збору даних про антисемітські злочини на ґрунті ненависті.</p> <p>Узгодити з єврейською громадою процедуру оповіщення про екстрені ситуації.</p>	<p>Запитати в потерпілого та свідків про їхнє сприйняття того, що сталося.</p> <p>Об'єднати зусилля з деякими зі своїх колег для організації таких зустрічей.</p> <p>Звернутися до свого керівника щодо участі в навчальній програмі, такій як TANCLE або PANCST.</p> <p>Обговорити зі своїм керівництвом можливість такої співпраці на національному рівні.</p> <p>Запитати дані контактної особи в службі безпеки єврейської громади.</p>	<p>Ознайомитися з оглядом ознак упевненості, наведеним у додатку 1, і перевірити, чи може він допомогти у встановленні мотиву упередження.</p> <p>Дізнатися більше про те, як правоохоронні органи можуть співпрацювати з єврейськими громадами щодо питань безпеки.</p> <p>Ознайомитися з переліком пропонувананих інформаційних ресурсів і навчальних програм, таких як розроблена БДІ-ПЛ програма TANCLE та посібник «Десять кроків до збору даних».</p> <p>Розглянути приклади передової практики різних держав-учасниць ОБСЄ.</p>

Рід занять	Чим я можу допомогти у вирішенні проблеми?	З ким я можу співпрацювати для вирішення проблеми?	Як я можу використувати цю публікацію?
<p>Представник єврейської громади</p>	<p>Розпочати проведення моніторингу антисемітських злочинів на ґрунті ненависті; спонукати членів громади до повідомлення про такі злочини.</p> <p>Сформувати широкі коаліції організацій, що займаються питаннями прав людини, для боротьби з антисемітизмом та роботи з більш широкими питаннями толерантності й недискримінації.</p> <p>Організувати день відкритих дверей у єврейській громаді й запросити державних посадових осіб та громадських активістів познайомитися з громадою.</p> <p>Домагатися виконання урядом своїх міжнародних зобов'язань та вжиття відповідних заходів.</p> <p>Налагодити контакти з культурними та освітніми установами, а також із засобами масової інформації, щоб поділитися з ними своїми відомостями або занепокоєннями з приводу антисемітизму.</p>	<p>Налагодити контакти з відповідними міжнародними мережами організацій громадянського суспільства.</p> <p>Зв'язатися з іншими релігійними громадами, культурними організаціями та групами громадянського суспільства, аби заручитися їхньою підтримкою щодо цієї ідеї.</p> <p>Об'єднати сили з іншими організаціями громадянського суспільства для влаштування такого дня.</p> <p>Звернутися до відповідних членів громади, а також до інших організацій громадянського суспільства, які мають досвід у цій сфері.</p>	<p>Дізнатися більше про навчальні програми та інформаційні ресурси, пропонувані громадянським суспільством і міжурядовими організаціями, такі як розроблений БДІПЛ тренінг з питань злочинів на ґрунті ненависті для представників громадянського суспільства та посібник із ресурсів для громадянського суспільства.</p> <p>Дізнатися більше про міжнародні стандарти, дія яких поширюється на вашу державу.</p>

Рід занять	Чим я можу допомогти у вирішенні проблеми?	З ким я можу співпрацювати для вирішення проблеми?	Як я можу використувати цю публікацію?
Громадський активіст	<p>Перевірити, чи може ваша організація яким-небудь способом проявити солідарність із єврейською громадою у світлі антисемітських нападів.</p> <p>Запланувати спільний культурний захід із єврейською громадою з метою сприяння толерантності та створенню коаліцій проти антисемітизму.</p> <p>Визначити спільні з єврейськими громадами цілі, щоб разом виступати за більш ефективний збір даних про злочини на ґрунті ненависті, створюючи таким шляхом коаліції.</p> <p>Організувати тренінги з питань антисемітизму для членів своєї організації.</p>	<p>Звернутися до єврейської громади чи єврейської общинної організації, аби дізнатися більше про питання, що їх непокоять.</p> <p>Зв'язатися з єврейською громадою та іншими громадськими й общинними організаціями, що займаються питаннями злочинів на ґрунті ненависті.</p> <p>Звернутися до наукових експертів або дослідних інститутів, а також до організацій громадянського суспільства, які мають досвід проведення таких тренінгів.</p>	<p>Дізнатися про вплив антисемітських нападів на повсякденне життя євреїв.</p> <p>Дізнатися більше про міжнародні стандарти, дія яких поширюється на вашу державу.</p> <p>Ознайомитися зі спектром антисемітських нападів у регіоні ОБСЄ та з основними обставинами, що слугують фоном для таких нападів.</p>

Рід занять	Чим я можу допомогти у вирішенні проблеми?	З ким я можу співпрацювати для вирішення проблеми?	Як я можу використувати цю публікацію?
<p>Релігійний лідер</p>	<p>Заснувати міжконфесійну ініціативу, яка об'єднає представників і вашої, й інших громад, зокрема, представників єврейської громади.</p> <p>Організувати захід щодо підвищення обізнаності про антисемітизм у вашій громаді й запросити доповідача, який представить захоплювальний проект зі створення коаліції із громадянським суспільством.</p> <p>Почати збирати дані про злочини на ґрунті ненависті, спрямовані проти вашої громади.</p>	<p>Звернутися за порадою та підтримкою до організацій, що мають досвід міжконфесійної роботи, і запросити інших членів вашої громади приєднатися до вас.</p> <p>Налагодити контакти з експертами з громадянського суспільства та наукових кіл.</p> <p>Налагодити контакти з представниками служби безпеки єврейської громади і розглянути можливості співпраці щодо збору даних про злочини на ґрунті ненависті.</p>	<p>Дізнатися про деякі міжконфесійні заходи та ініціативи, що відбувалися в усьому регіоні ОБСЄ у відповідь на антисемітські напади.</p> <p>Ознайомитися із сучасними проявами антисемітизму і дізнатися, чому так важливо долати їх, використовуючи підхід, що ґрунтується на співпраці та правах людини.</p> <p>Дізнатися більше про наявні приклади передової практики.</p>
<p>Омбудсмен</p>	<p>Ініціювати проведення дослідження з питань віктимізації для отримання більш докладної інформації щодо потреб єврейських громад у забезпеченні безпеки та пережитого ними досвіду, пов'язаного з антисемітськими злочинами на ґрунті ненависті.</p>	<p>Консультуватися з організаціями з підтримки жертв, єврейською громадою та міжнародними органами.</p>	<p>Дізнатися більше про особливості сучасного антисемітизму та його вплив на єврейські громади.</p>

Рід занять	Чим я можу допомогти у вирішенні проблеми?	З ким я можу співпрацювати для вирішення проблеми?	Як я можу використувати цю публікацію?
Викладач	<p>Перевірити, чи зазнають єврейські учні цькування, погроз або насильства по дорозі до або зі школи, а також безпосередньо в школі.</p> <p>Надати учням можливість дізнатися про іудаїзм.</p> <p>Підтримувати проведення навчальних заходів з питань сучасних форм антисемітизму і брати участь у таких заходах.</p> <p>Забезпечити, щоб у програмах із вивчення Голокосту у вашій школі належно й ефективно розглядалися питання антисемітизму та Голокосту.</p>	<p>Проконсультуватися з колегами, налагодити контакти з організаціями єврейської громади та єврейськими молодіжними організаціями.</p> <p>Заручитися підтримкою керівництва школи.</p>	<p>Дізнатися більше про особливості сучасного антисемітизму та його вплив на єврейські громади.</p>

Додаток 4.

Організація «Громада Безпека Довіра» (Community Security Trust): Довідник з іудаїзму для співробітників поліції⁶⁷

(скорочений та відредагований БДППЛ)

Наведений нижче текст є скороченим та відредагованим варіантом Довідника з іудаїзму для співробітників поліції, підготовленого організацією «Громада Безпека Довіра». Цей довідник є гарним прикладом ресурсу, до якого можуть звертатися співробітники правоохоронних органів для покращення розуміння деяких єврейських традицій та звичаїв, зокрема, тих, що можуть мати певні наслідки в питаннях, пов'язаних із практичним забезпеченням безпеки та/або співпраці з правоохоронними органами. Варто зазначити, що наведені в цьому довіднику практики описуються в загальних рисах і не відображають повною мірою всього різноманіття звичаїв і традицій, що існують у світовій єврейській спільноті. З огляду на це співробітникам правоохоронних органів рекомендується тісно співпрацювати з членами єврейських громад, аби краще ознайомитися з їхньою історією та релігійними традиціями, а також із викликами, що постають перед ними через антисемітизм.

ЩО ТАКЕ ІУДАЇЗМ?

Іудаїзм – це релігія євреїв, яка, будучи започаткованою майже 4000 років тому, є однією з найдревніших досі сповідуваних релігійних традицій. Його цінності та історія становлять значну частину основ християнства та ісламу. У світі налічується близько 12 мільйонів євреїв, з яких 6 мільйонів живуть в Ізраїлі.

---

67 Довідник з іудаїзму для співробітників поліції (Лондон: Громада Безпека Довіра, 2010 р.), <<https://cst.org.uk/data/file/b/e/Police-Officers-guide-to-Judaism.1425054129.pdf>>.

Конфесії:

Ортодоксальний іудаїзм

Ортодоксальні євреї вірять, що Тору (головне джерело єврейського закону та етики) дав Мойсееві Бог на горі Синай приблизно 4000 років тому. Тора є частиною Танаха (Святе Письмо), відомого серед християн як Старий Заповіт. Ортодоксальні євреї також керуються збіркою правової літератури, до якої належить Талмуд, що є джерелом, з якого походить кодекс іудейського закону – Галаха.

Тоді як усі ортодоксальні євреї дотримуються шабату і релігійних традицій, євреїв-харедім (ультраортодоксальні євреї) можна легко впізнати за особливим одягом. Сучасні ортодоксальні євреї схильні носити більш сучасний одяг. Зазвичай вони – більш інтегровані до життя суспільства і їх не так легко впізнати, хоча багато чоловіків носить невеликі головні убори – ярмулки (кіпи).

Консервативний (масорті), реформістський та ліберальний іудаїзм

Члени цих течій сповідують свою віру інакше, ніж ортодоксальні іудеї. Наприклад, ортодоксальні євреї зазвичай носять головний убір, що, на їхню думку, демонструє повагу до Бога. Консервативні, реформістські та ліберальні іудеї вважають, що це – не завжди необхідно. Вони також можуть по-іншому тлумачити дотримання шабату чи закони харчування. Крім того, жінки можуть ставати рабинами, а чоловікам та жінкам дозволено сидіти разом у синагозі.

Є також велика кількість людей, які не пов'язані з жодною з конфесій і не дотримуються жодних традиційних законів, та все одно ідентифікують себе як євреї.

1. ШАБАТ

Шабат (іврит), також відомий як шабес (ідиш), – один із найбільш важливих елементів єврейської віри. Багато євреїв у шабат утримується від різних видів «роботи», вшановуючи сьомий день творіння, у який Бог завершив свою працю. Традиційно в шабат євреї разом із сім'єю відвідують богослужіння в синагозі та збираються за святковим столом у колі рідних і друзів.

Практичні питання охорони правопорядку

Зазвичай повідомлення про злочини, що не потребують невідкладного реагування, надходять аж після завершення шабату чи свята, оскільки в цей час:

- ортодоксальні євреї не бажають писати пояснення чи підписуватися власним іменем;
- ортодоксальні євреї не користуються телефоном.

Що вважається «роботою»?

У сучасних умовах у шабат євреї зазвичай утримуються від таких видів діяльності:

- усі види ділових операцій (крамниці та підприємства – зачинені);
- керування транспортними засобами та поїздки;
- користування електронними приладами (зокрема, телефонами, комп'ютерами, радіо та телевізором);
- операції з грошима;
- писання;
- винесення з дому будь-яких речей у місцевостях, що не мають релігійної оголози, відомої як ерув.

Для євреїв-вірян закони шабату є обов'язковими за будь-яких обставин, окрім випадків існування загрози життю.

Час шабату

Шабат розпочинається в п'ятницю, приблизно за годину до настання ночі або за 15 хвилин до заходу сонця. Через це ортодоксальним євреям потрібно виходити з роботи чи школи завчасно, аби бути вдома до настання шабату.

Екстрені випадки, пов'язані із загрозою життю

У випадках виникнення загрози життю внаслідок екстреної ситуації медичного чи будь-якого іншого характеру закони шабату не потрібно брати до уваги при порятунку життя. У таких випадках необхідно телефонувати до екстрених служб так само, як і в будь-який інший день.

2. ЄВРЕЙСЬКІ СВЯТА

Практичні питання охорони правопорядку

Закони, що діють під час свят, майже не відрізняються від законів шабату, а тому актуальними будуть ті самі питання охорони правопорядку:

- Багато з тих, хто протягом решти року здебільшого не бере участі в богослужіннях, на свята все-таки приїде на службу. Через це синагоги будуть заповненими, а на прилеглих вулицях, імовірно, буде людно.
- Кожне свято може передбачати специфічні вимоги щодо охорони правопорядку. Єврейський календар містить низку свят і особливих днів, у які вшановуються визначні події в єврейській історії або святкуються певні періоди року.

Рош Ха-Шана (єврейський Новий рік)

Рош Ха-Шана триває упродовж двох днів у вересні чи жовтні і вважається одним із найважливіших періодів у єврейському календарі. Це свято дає нагоду пригадати минулий рік.

Практичні питання охорони правопорядку на час свята Рош Ха-Шана

- Багато синагог буде проводити додаткові богослужіння на території синагог або поблизу них для тих, хто не зміг потрапити всередину.
- Члени реформістських та ліберальних громад часто приїжджають до синагоги на богослужіння автомобілем. Це може спричинити ускладнення дорожнього руху та проблеми з паркуванням. Навіть в ортодоксальних громадах інтенсивність дорожнього руху може зрости.
- У другій половині першого дня (або другого дня, якщо перший припадає на шабат) багато євреїв ідуть до річки, щоб символічно «викинути» свої гріхи. Ця церемонія називається «ташліх».

Йом Кіпур («День спокути»)

Це свято є найбільш урочистим у єврейському календарі. Під час цього свята прийнято молитися за прощення гріхів, вчинених за минулий рік, та демонструвати покаєння. Кожен єврей, окрім дітей та хворих, повинен утримуватися від їжі та пиття протягом 25 годин від заходу сонця в переддень свята – до настання ночі наступного дня.

Практичні питання охорони правопорядку на час свята Йом Кіпур

- Синагоги є відчиненими упродовж усього дня і приймають надзвичайно велику кількість людей, особливо під час вечірніх богослужінь.
- Багато людей іде додому протягом дня, щоб ненадовго перепочити після читання молитов. Найімовірніше, упродовж дня на вулицях буде постійний потік людей.
- Оскільки більшість єврейських сімей перебуває в синагозі під час богослужінь на честь початку та завершення Йом Кіпур, їхні домівки можуть бути менш захищеними від квартирних злодіїв.

Суккот (Свято кущів)

Це свято розпочинається через п'ять днів після закінчення Йом Кіпур на знак пам'яті про тимчасові шатра, які ізраїльтяни зводили в пустельній місцевості після виходу з Єгипту. Під час цього восьмиденного свята євреї-вір'яни можуть їсти й ночувати в подібних шатрах, відомих під назвою «сукка». Проміжні дні цього свята є звичайними робочими днями.

Практичні питання охорони правопорядку на час свята Суккот

- Багато євреїв носитиме довгі коробки з пальмовим листям до та із синагог. Це – ритуальні предмети, що використовуються під час святкування.
- На території синагог встановлюються сукки.

Шміні Ацерет і Сімхат Тора (Радість Тори)

Шміні Ацерет (восьмий день святкового зібрання) і Сімхат Тора, що настають одразу після свята Суккот, є одними з найвеселіших свят у єврейському календарі. Багато синагог влаштовує святкові заходи після богослужіння.

Практичні питання охорони правопорядку на час свята Сімхат Тора

- Багато сімей та дітей цього дня відвідує богослужіння в синагозі. Надворі часто організовується святкування.
- Служби в синагозі цього дня зазвичай тривають набагато довше. Крім того, у багатьох громадах також проводяться спільні обіди. Через це синагоги можуть залишатися відчиненими до другої половини дня.

Песах

Це восьмиденне свято, що часто співпадає з пасхальними вихідними, є нагадуванням про звільнення євреїв із рабства в Єгипті. На знак пам'яті про поспіх, із яким вони виходили з Єгипту, упродовж цього свята не можна споживати їжі, приготованої на заквасці, такої як хліб, зернові чи пиво.

Шавуот (П'ятидесятниця)

Шавуот святкується через сім тижнів після Песаху (зазвичай наприкінці травня – на початку червня) на знак пам'яті про дарування євреям Тори. Свято триває два дні. У цей час традиційно прийнято їсти молочні продукти.

Практичні питання охорони правопорядку на час свята Шавуот

- За традицією протягом усієї першої ночі цього свята прийнято вивчати священні тексти, тому на вулицях і в синагогах може перебувати багато людей.

Ханука (Свято свічок)

Це веселе свято відзначають запалюванням світильників (ханукій) щовечора упродовж восьми ночей. Серед інших традицій – вживання їжі, приготованої на олії, такої як пончики та картопляні оладки, дарування подарунків і влаштування святкових заходів.

Практичні питання охорони правопорядку на час Хануки

- За традицією сім'ї виставляють світильники (подекуди коштовні) на підвіконнях фасадних вікон. Це може спричинити крадіжки та пожежі, тому необхідно належно проконсультувати лідерів громад.

- Деякі єврейські громади проводять церемонії, пов'язані з Ханукою, у громадських місцях.

Пурім (Свято жереба)

Це одноденне свято пов'язане з історією Естер, єврейської цариці в Персії, яка перешкодила одному з радників царя реалізувати задум і винищити всіх євреїв. Окрім читання історії в синагозі зі спеціального сувою, що зветься «мегіла», у цей день також прийнято влаштовувати святкування та урочисті заходи в громаді.

Практичні питання охорони правопорядку на час свята Пурім

- Це – день радості та веселощів. У цей день традиційно навіть у громадських місцях люди носять маскарадні костюми.
- Багато людей за традицією ходить навколишніми вулицями, збираючи пожертви на благодійність і розносячи друзям пакунки з їжею.
- Це – одна з небагатьох подій у році, під час яких заохочується вживання алкоголю. Це може призвести до окремих випадків антисоціальної поведінки.

3. ЇЖА

Іудейські харчові закони визначають, як необхідно виготовляти й подавати кошерні продукти харчування. Євреї, які дотримуються харчових законів кашруту, вживають лише ті продукти чи страви, на яких є знак, що підтверджує їх схвалення рабинським органом. Серед них – м'ясна продукція, випічка та молочні продукти. Для євреїв-вірян увесь кухонний посуд, а також столовий посуд і приладдя потрібно використовувати лише з кошерною їжею. Молочні та м'ясні продукти необхідно зберігати окремо. Їх слід готувати й подавати в різному посуді. Євреї-віряни їдять лише в тих ресторанах, нагляд за якими здійснює визнаний орган сертифікації кашруту.

4. ЄВРЕЙСЬКИЙ ОДЯГ І ДОМАШНІЙ ПОБУТ

Єврейські чоловіки – віряни завжди покривають голову. Зазвичай для цього використовується невеликий головний убір, відомий як ярмулка або кіпа. Деякі також можуть носити спідній одяг із китицями, відомими як «ціціт», що можуть виглядати з-під одягу на рівні нижче від поясу.

Одружені ортодоксальні єврейські жінки завжди покривають голову перукою на знак скромності. Вони носять лише скромний одяг і в багатьох випадках не носять штанів, коротких спідниць чи одягу з короткими рукавами.

Усі традиційні єврейські помешкання можна розпізнати за наявністю мезузи. Це – невелика коробочка, що містить два фрагменти з Біблії та кріпиться на правому одвірку більшості кімнат єврейського помешкання, зокрема, і на вхідних дверях.

5. СИНАГОГА І МОЛИТВА

Практичні питання охорони правопорядку

Співробітникам поліції чоловічої статі при вході до синагоги необов'язково надівати головний убір, однак у разі покриття голови цей жест буде оцінено як прояв поваги.

- При здійсненні зйомки на фото- чи відеоапаратуру під час шабату або святкових богослужінь слід проявляти обачність.

За традицією всі чоловіки та юнаки віком від 13 років повинні молитися тричі на день. Це можна робити одноосібно, проте багато хто віддає перевагу відвідуванню синагоги та читанню молитви в присутності щонайменше десяти чоловіків. Така молитовна група, що називається «міньян», відіграє особливо важливу роль у період, коли людина перебуває в жалобі.

- Щоденні ранкові молитви зазвичай відбуваються між 06:00 та 09:00 і тривають близько 45 хв. Під час молитви потрібно мати на собі філактерії (невеликі шкіряні коробочки, де містяться фрагменти з Біблії, відомі під назвою «тфілін») та молитовну шаль («таліт»).
- Щоденне читання денних та вечірніх молитов триває приблизно 15 хвилин. Жінки також моляться, однак їм необов'язково мати на собі філактерії чи шаль під час молитви.

Правила етикету під час перебування в синагозі є різними залежно від того, до якої течії іудаїзму належить людина.

- В ортодоксальних синагогах жінки сидять окремо від чоловіків – на верхній галереї або збоку від них. Чоловіки носять традиційні головні убори. Одружені жінки покривають голови шапками, перуками чи хустинами і повинні бути скромно одягнутими.
- У консервативних, реформістських і ліберальних синагогах чоловіки та жінки під час богослужіння зазвичай сидять разом.

Іврит є традиційною мовою єврейських молитов і використовується тією чи іншою мірою під час богослужінь у всіх конфесіях.

6. ЄВРЕЙСЬКИЙ ЖИТТЄВИЙ ЦИКЛ

Народження

Єврейські хлопчики проходять церемонію обрізання, що називається «Брит-міла». Проводиться вона на восьмий день із моменту народження або, у разі затримки з медичних причин, якомога швидше після цього. Обрізання

проводить спеціально навчений фахівець – єврей, який також може бути зареєстрованим лікарем. Часто ім'я хлопчика не оголошується, доки він не пройде процедуру обрізання.

Дівчаткам ім'я дають у синагозі. Часто це роблять у перший шабат після народження.

Бар-міцва/бат-міцва

Щодо багатьох релігійних ритуалів юнаки визнаються повністю дорослими членами громади, коли їм виповнюється 13 років і вони святкують свою бар-міцву (дослівно – «син заповіді»). Дівчата досягають цього етапу у 12 років, коли вони святкують свою бат-міцву. Готуючись до цієї події, і юнаки, і дівчата проходять період інтенсивного навчання.

Весілля

Єврейські весілля можуть відбуватись у будь-який день тижня, крім шабату, єврейських свят і визначених жалобних періодів у єврейському календарі. Єврейське весілля можна святкувати будь-де, але зазвичай його проводять у приміщенні синагоги або на її території. Близькі та рідні молодят за традицією організують святкові застілля протягом тижня після весілля.

Поховання й жалоба

Тіло не можна ніколи залишати без догляду. Надзвичайно важливо, щоб втручання в тіло померлого було зведено до мінімуму:

- Очі та рот повинні бути зімкнутими, а тіло – вкритим білою тканиною.
- Поховання має відбуватись якнайшвидше після смерті (часто – у той самий день).
- В ортодоксальних громадах на вулицях можуть збиратися великі групи людей, аби попрощатися з померлим.

Для євреїв дуже важливо, щоб до тіла померлого весь час ставилися з турботою та неабиякою шаную. Тіло готують до похорону за спеціальними правилами і його не можна ніколи залишати без догляду. Іудейське право не допускає проведення посмертних розтинів, окрім випадків, коли цього вимагає закон. Кремацію практикують у деяких реформістських та ліберальних громадах, проте її суворо заборонено в ортодоксальних єврейських громадах.

Після поховання близькі родичі померлого проводять сім днів удома в жалобі. Цей період називають «шіва».

Додаток 5.

Єврейські свята у 2017-2022 рр.

2017 р.

Песах	11-18 квітня
Шавуот	31 травня - 1 червня
Тиша бе-ав	1 серпня
Рош Ха-Шана	21-22 вересня
Йом-Кіпур	30 вересня
Суккот	5-6 жовтня
Сімхат Тора	13 жовтня
Ханука	13-20 грудня

2018 р.

Рош Ха-Шана	10-11 вересня
Йом-Кіпур	19 вересня
Суккот	24-30 вересня
Сімхат Тора	2 жовтня
Ханука	3-10 грудня
Ту бі-Шват	31 січня
Пурім	1 березня
Песах	31 березня - 7 квітня
Шавуот	20-21 травня
Тиша бе-ав	22 липня

2019 р.

Рош Ха-Шана	30 вересня - 1 жовтня
Йом-Кіпур	9 жовтня
Суккот	14-20 жовтня
Сімхат Тора	22 жовтня
Ханука	23-30 грудня
Ту бі-Шват	21 січня
Пурім	21 березня
Песах	20-27 квітня
Шавуот	9-10 червня
Тиша бе-ав	11 серпня

2020 р.

Рош Ха-Шана	19-20 вересня
Йом-Кіпур	28 вересня
Суккот	2-9 жовтня
Сімхат Тора	11 жовтня
Ханука	11-18 грудня
Ту бі-Шват	10 лютого
Пурім	10 березня
Песах	9-16 квітня
Шавуот	29-30 травня
Тиша бе-ав	30 липня

2021 р.

Рош Ха-Шана	7-8 вересня
Йом-Кіпур	16 вересня
Суккот	21-27 вересня
Сімхат Тора	29 вересня
Ханука	29 листопада - 6 грудня
Ту бі-Шват	28 січня
Пурім	26 лютого
Песах	28 березня - 4 квітня
Шавуот	17-18 травня
Тиша бе-ав	18 липня

2022 р.

Рош Ха-Шана	26-27 вересня
Йом-Кіпур	5 жовтня
Суккот	10-16 жовтня
Сімхат Тора	18 жовтня
Ханука	19-26 грудня
Ту бі-Шват	17 січня
Пурім	17 березня
Песах	16-23 квітня
Шавуот	5-6 червня
Тиша бе-ав	7 серпня

Додаток 6.

«Робоче визначення антисемітизму», ухвалене Міжнародним альянсом пам'яті жертв Голокосту (МАПГ)

РОБОЧЕ ВИЗНАЧЕННЯ АНТИСЕМІТИЗМУ, УХВАЛЕНЕ МІЖНАРОДНИМ АЛІАНСОМ ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ГОЛОКОСТУ (МАПГ)

«26 травня 2016 року на пленарному засіданні МАПГ у Бухаресті було вирішено:

Ухвалити юридично необов'язкове робоче визначення антисемітизму, що наводиться нижче:

Антисемітизм – це певне сприйняття євреїв, яке виражається в ненависті до них. Словесні й фізичні прояви антисемітизму спрямовані проти євреїв та осіб, що не є євреями, та/або їхньої власності, а також проти установ єврейських громад і місць відправлення їхнього релігійного культу».

Далі наводяться деякі приклади, що мають на меті належно спрямувати роботу МАПГ. Прояви антисемітизму можуть бути також спрямовані проти держави Ізраїль, що сприймається як спільнота євреїв. При цьому критику Ізраїлю, подібну до тієї, що може спрямовуватися проти будь-якої іншої держави, не слід вважати антисемітизмом. Часто антисемітизм приписує євреям участь у змовах задля заподіяння шкоди людству, а ще його використовують для звинувачення євреїв у різних негараздах. Він виражається в усній, письмовій і візуальній формах та в діях, а також супроводжується використанням злісних стереотипів і приписуванням негативних рис характеру. Сучасні приклади антисемітизму в суспільному житті, засобах масової інформації, школах, на робочому місці або в релігійній сфері можуть, з урахуванням загального контексту, проявлятися в різних формах, зокрема, таких:

- заклики до вбивства євреїв чи завдання їм шкоди в ім'я радикальної ідеології або екстремістських релігійних поглядів, а також сприяння таким діям чи їх виправдання;
- висловлювання брехливих, принизливих, наклепницьких чи стереотипних звинувачень щодо євреїв як таких або стосовно влади євреїв як спільноти. Особливо яскравими, але не єдиними прикладами цього є міфи про всесвітню єврейську змову чи про те, що євреї контролюють засоби масової інформації, економіку, уряд та інші суспільні інститути;
- приписування євреям відповідальності за реальні чи надумані проступки окремих єврейських індивідів або груп чи навіть за дії, вчинені неєвреями;
- заперечення факту, масштабів, механізмів (наприклад, газових камер) або навісності геноциду проти єврейського народу, вчиненого націонал-соціалістичною Німеччиною та її прихильниками і спільниками під час Другої світової війни (Голокост);
- звинувачення євреїв як народу та Ізраїлю як держави у вигадуванні й перебільшенні масштабів Голокосту;
- звинувачення громадян-євреїв у тому, що вони – нібито більш лояльні до Ізраїлю чи до інтересів світового єврейства, ніж до інтересів своєї країни;
- заперечення права єврейського народу на самовизначення. Прикладом цього є заяви про те, що існування держави Ізраїль є расистським проектом;
- застосування подвійних стандартів, зокрема, вимагання від Ізраїлю поведінки, якої не вимагають або не очікують від будь-якої іншої демократичної держави;
- використання символів та образів, що асоціюються з класичним антисемітизмом (наприклад, звинувачення євреїв у вбивстві Ісуса Христа чи кривавий наклеп), для охарактеризування Ізраїлю чи ізраїльтян;
- порівняння сучасної політики Ізраїлю з політикою нацистів;
- приписування євреям колективної відповідальності за дії держави Ізраїль.

Антисемітські дії є злочинними, якщо їх визначено як такі законодавством (наприклад, заперечення Голокосту або розповсюдження антисемітських матеріалів у деяких країнах).

Злочинні дії є антисемітськими, якщо об'єкт нападу (ним може бути як людина, так і майно, таке як школи, місця відправлення культу та цвинтарі) було обрано через його реальну чи можливу належність до євреїв або зв'язок із ними.

Антисемітською дискримінацією є відмова євреям у можливостях або послугах, які є доступними для інших. У багатьох країнах антисемітська дискримінація є незаконною⁶⁸.

---

68 Рішення пленарного засідання МАПГ про ухвалення робочого визначення, див. примітку 15.

